

59e année ★ n° 2634

hebdomadaire : 15 francs
France : 1,50 franc

jeudi 22 mai 1969

Pourquoi P...

Le P.S.C. est-il
condamné à mort ?

UN GRAND
PROCÈS MÉDICAL
A BRUXELLES :

**PEUT-ON
OPÉRER
UN TRANS SEXUEL ?**

colofon

'het ondraaglijk beseft' is de jaarlijkse nieuwsbrief van het
'het ondraaglijk beseft' est la lettre d'information annuelle du

fONDS **suzan daniel**

homo/lesbisch archief en documentatiecentrum
archives et centre de documentation homo/lesbien

postbus / *boîte postale* 569 B-9000 Gent 1 / *Gand* 1

suzan.daniel@skynet.be / <http://www.fondssuzandaniel.be>

+32(0)9-223.63.74 (Anne) +32(0)9-223.58.79 (Bart)

Omslagillustratie: cover van het weekblad 'Pourquoi Pas?' (22 mei 1969), naar aanleiding van een geruchtmakend proces over een in Brussel uitgevoerde operatie, waarna de patiënt was overleden.

Druk: Sint-Joris, Oostakker.
Vormgeving: Hilde De Bock.

Verantwoordelijke uitgever: Omar Van Hoeylandt, Kroonprinsstraat 29, 9031 Drogenen.

Het Fonds Suzan Daniel is een initiatief van Denise De Weerd, Anne Ganzevoort, Kris Das, Bart Hellinck en Omar Van Hoeylandt.

Marc Van Overmeiren las de Franse teksten na.

Enkel de auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdrage.

Fonds Suzan Daniel vzw verwerkt uw persoonsgegevens uitsluitend om u te informeren omtrent haar werking. Wanneer u niet wenst dat wij u aanschrijven om u hieromtrent te informeren, volstaat het ons dit te melden. Adressen worden onder geen beding doorgegeven. De Wet verwerking persoonsgegevens kent u een recht van mededeling en verbetering toe. Daartoe volstaat het contact op te nemen met het Fonds.

Het Fonds Suzan Daniel werkt samen met Amsab vzw (Instituut voor Sociale Geschiedenis), KADOC (Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum), AVG (Archiefcentrum voor Vrouwengeschiedenis vzw) en heeft de steun van het Liberaal Archief vzw en het ADVN (Archief en Documentatiecentrum van het Vlaams-Nationalisme vzw).

lidgeld / *cotisation* 12,50 EUR

steunend lid vanaf / *membre de soutien à partir de* 50,00 EUR

rekeningnummer / *numéro de compte* 068-2150156-81

IBAN: BE36 0682 1501 5681 - BIC: GKCCBEBB

leden ontvangen gratis de nieuwsbrief

les membres reçoivent gratuitement la lettre d'information

f o n d s s u z a n d a n i e l

Vanuit de vaststelling dat er al veel verloren is gegaan en bekommerd om wat dreigt te verdwijnen, kwamen eind 1995 drie mannen en drie vrouwen samen.

Na een grondige voorbereiding werd op 8 mei 1996 de vzw Fonds Suzan Daniel, homo/lesbisch archief en documentatiecentrum, opgericht. Deze pluralistische vereniging wil alle informatiedragers uit het homo/lesbisch verleden en heden verzamelen, ordenen, inventariseren en ter beschikking stellen van geïnteresseerden.

Daarnaast plant het Fonds ook allerlei activiteiten rond dit materiaal: inrichten van tentoonstellingen, studie- en vormingscycli, publiceren van studies, documenten, enz.

Om dit alles professioneel te verwezenlijken wordt in de praktijk samengewerkt met erkende archiefinstellingen. Ook zij achten dit thema belangrijk en willen zich inzetten om er een extra aandachtspunt van te maken.

Ayant constaté que beaucoup de documents se sont perdus déjà et soucieux de ce qui risque de disparaître, trois hommes et trois femmes se réunirent fin 1995. Le 8 mai 1996 l'asbl Fonds Suzan Daniel, archives et centre de documentation homo/lesbien, fut fondé après de profonds travaux préparatoires.

Cette association pluraliste se propose de rassembler, de ranger, d'inventorier tous les documents et sources d'information du passé homo/lesbien et de les mettre à la disposition du public intéressé. Le Fonds prévoit aussi l'organisation d'activités diverses autour de ces matériaux: des expositions, des cycles d'études et de formation, la publication des études, des documents, etc. La coopération dans la pratique avec des Archives reconnues doit garantir une réalisation professionnelle de tous ces projets.

editoriaal

rolmodellen

'Het ondraaglijk besef' verschijnt telkens op het einde van het jaar, ergens tussen winterzonnewende en de overgang van oud naar nieuw, en ik stel vast dat zelfs een eigenzinnige cynicus als ik die een hekel heeft aan die periode, niet ontsnapt aan de onvermijdelijke terugblik op de voorbije twaalf maanden.

Wat hebben we geleerd in 2009, dames, heren, en iedereen tussenin? Wat is mij bijgebleven? Laat ik vooreerst een poging doen tot 'positief denken'. Dit jaar slaagde het Fonds erin het vijftien jaar oude project over oudere lesbiennes, ooit gestart door Ann David en Mips Meyntjes, terug uit de kast te halen. Met de onvoorwaardelijke inzet van de toenmalige initiatiefneemsters en met steun van Gelijke Kansen resulteerde dit in de publicatie 'Oud=Out: Ervaringen van lesbische en biseksuele vrouwen, geboren voor 1945'. Het boek presenteert een schat aan bronnenmateriaal over hoe het was lesbisch te zijn sinds het begin van de 20ste eeuw. Het bevat een reeks boeiende en ontroerende getuigenissen van vastberaden vrouwen die zich, meestal na een reeks ontgoochelingen omzwervingen, niet klein lieten krijgen door de heteroseksuele norm. 'Oud=Out' is, voor zover wij weten, een uniek project in ons land. En verder? De holebifederatie veranderde haar naam in çavaria, en plaatste, veertig jaar nadat vrouwen uit de tweede feministische golf de strikte genderdichotomie als centrale oorzaak van discriminatie van vrouwen en holebi's hadden aangekaart, eindelijk de genderproblematiek op de agenda.

De Lesbian and Gay Pride en de L-Week en -Day bleken nog steeds een succes, en overall ontstaan nieuwe initiatieven voor holebi-trans mensen. Als ons iets wordt geweigerd omwille van onze seksuele geaardheid kunnen we aankloppen bij de anti-discriminatiecommissie, we kunnen kinderen adopteren, naar hartelust trouwen in het wit of groen of paars, en even vrolijk weer scheiden. Het veelal prettig gestoorde België lijkt het land van melk en honing voor mensen met een andere seksuele geaardheid.

2009 was echter niet enkel positief voor de holebigemeenschap. Op 8 oktober overleed de bekende TV-presentator Felice, en eerder dit jaar, op 25 juni, stapte zangeres en presentatrice Yasmine uit het leven.

Voor de dood van Yasmine sloeg een golf van reacties los.

De Holebifoon stond roodgloeiend. In Vlaanderen organiseerden holebi-verenigingen momenten van eerbetoon voor de overleden zangeres. Ik keek er enigszins verbijsterd naar. Yasmine was voor mij een boeiende vrouw die als zangeres de moed had het repertoire van Leonard Cohen te brengen. Maar een icoon? Een rolmodel voor jonge lesbiennes, die het bij haar dood heel moeilijk hadden? Ik heb in 2009 onder meer geleerd hoe wereldvreemd ik soms ben. "Yasmine belichaamde als geen ander de moderne geëmancipeerde holebi", las ik in een lezersbrief. "Ze was open over haar geaardheid en relaties, zonder dat dit ooit de aandacht van haar werk heeft afgeleid. Meer dan een plastieken icoon, was ze een fantastisch inspirerend rolmodel." Ik geef toe: mijn generatie, geboren in de jaren vijftig, had weinig of geen rolmodellen. Mij gaf dit een gevoel van vrijheid en kracht: niets lag vast, alles was mogelijk. Helden of heldinnen waren en zijn aan mij niet besteed. Maar ik ben er mij wel van bewust geworden hoe belangrijk het voor heel veel jonge mensen is dat publieke figuren open en ongedwongen uitkomen voor hun seksuele geaardheid. Dat coming-out in veel gevallen nog steeds een moeilijk proces kan zijn, en dat bekende holebi's daar een heel positieve rol kunnen in spelen.

2009: niet enkel rozengeur en maneschijn dus, maar het besef dat er nog heel veel werk aan de winkel is.

Het Fonds Suzan Daniel wenst u een sprankelend en inspirerend nieuw jaar!

Anne Ganzevoort

oud is out

Het voorbije jaar stond de werking van het Fonds Suzan Daniel in belangrijke mate in het teken van de voorbereiding van de publicatie 'Oud is Out. Ervaringen van lesbische en biseksuele vrouwen, geboren voor 1945'. Het pionierswerk dat Ann David en Mips Meyntjens midden jaren '90 verrichten door geduldig een twintigtal oudere vrouwen te interviewen kreeg eindelijk een vervolg. Enkele jaren geleden vertrouwden ze de cassettebandjes en de uitgetikte versies van de gesprekken aan het Fonds toe, en in overleg en nauwe samenwerking resulteerde dat in een boek. Meteen wordt een stukje van de dubbel verborgen geschiedenis van lesbische vrouwen zichtbaar gemaakt: het publiek kan voortaan kennismaken met unieke informatie, met aangrijpende, soms humoristische, soms pijnlijke, maar in elk geval heel authentieke verhalen.

Tijdens de voorbije L-day stond een gesprek met beide initiatiefnemers op het programma, dat een volle zaal (een 70-tal aanwezigen) wist te bekoren. De openingsvraag, namelijk waarom ze indertijd het initiatief voor hun project hadden genomen, bleef echter deels onbeantwoord. "Dat hebben we ons onlangs ook afgevraagd", verduidelijkt Mips. "In een vorig leven organiseerde de vormingsinstelling Impuls, waar ik werk, gedurende een tiental jaar weekends voor lesbische vrouwen. Af en toe kwam daar wel eens een oudere lesbische vrouw op af, en dat was altijd ongelooflijk boeiend om die vrouw haar verhaal te horen. Gewoonlijk waren dat trouwens ook de vrouwen die velen rond zich aantrokken omdat iedereen geïnteresseerd was in dat verhaal. Het was uiteindelijk allemaal zo onbekend voor ons. Begin jaren '90 kwam er bovendien vanuit Amerika een aantal boeken op basis van mondelinge geschiedschrijving overgewaaid. Toen dachten wij: 'Als ze dat in Amerika kunnen, dan wij ook'. Wij wilden dus oudere lesbische vrouwen opzoeken, hun verhaal beluisteren en de vragen stellen waarmee we zaten... voordat die vrouwen er niet meer waren en hun verhaal niet meer konden vertellen. Maar hoe Ann en ik precies aan mekaar geraakt zijn, weten we niet meer precies."

De cover van het boek.

"Dat toont meteen de relativiteit van de mondelinge geschiedenis aan", vult Ann aan. "Als ons dergelijke moeilijke vragen worden gesteld, over iets dat nog maar een 15-tal jaar achter ons ligt, moeten we eigenlijk voor een stukje toegeven dat we het niet meer zo goed weten. In elk geval heeft het er echter mee te maken dat Mips heel erg betrokken was in de lesbische vorming. Zelf heb ik de eerste tien lesbiennedagen helpen organiseren, waarbij ik toch wel een vrij grote verantwoordelijkheid had opgenomen. Allebei zaten we dus echt in het hart van de lesbische beweging. Van daaruit zal het idee zijn ontstaan en zullen wij mekaar op een mooie dag ontmoet hebben. En daar is iets mooi uit gegroeid. In dit geval geen lesbische relatie maar een lesbisch boek."

"In het begin hadden we nochtans geen duidelijke planning", vervolgt ze. "We wilden gewoon die verhalen boven water brengen; ergens vanuit het besef dat oude mensen nu eenmaal sterven en dat we die verhalen niet kwijt wilden. Dat is uiteindelijk ook zo: een aantal vrouwen die we hebben geïnterviewd, is er intussen niet meer. Maar hun verhaal is er wel nog." "Ann en ik zijn allebei gepassioneerd door levensverhalen", benadrukt Mips. "Samen kwamen we ook uit het militante lesbische netwerk. En dat is toch wat ons eveneens verenigd heeft: een enorm respect voor vrouwen die ons voorgedaan zijn in een periode waarin dat absoluut niet vanzelfsprekend was. Dankzij de zichtbaarheid van deze vrouwen, dwars door alles heen, heb alvast ik lesbisch kunnen zijn. Voor Ann ligt dat anders, maar waren die vrouwen er niet geweest, dan was ik misschien nog altijd getrouwd."

e e n g e s c h e n k

De zoektocht naar oudere lesbische en biseksuele vrouwen die wilden getuigen, is uiteindelijk geen groot probleem gebleken. "Opnieuw, denk ik, omdat wij in het hart van de lesbische beweging zaten", antwoordt Ann. "Dat zie je vandaag op de L-day ook: hier is jong en oud. Je kan dus makkelijk op deze plek starten. We kenden mensen vanuit de vorming of via-via. Die kenden op hun beurt weer iemand anders die misschien wel wilde. Zo zijn wij inderdaad terechtgekomen bij vrouwen die wij helemaal niet kenden en die zelfs niet noodzakelijk in de beweging zaten. Dat was trouwens ook niet onze bedoeling: het is geen bewegingsgeschiedenis. Het is echt de geschiedenis van vrouwen over hun lesbisch-zijn, over hun privé-domein om het zo te zeggen. En het was eigenlijk vrij gemakkelijk om ze te overtuigen hun medewerking te verlenen aan het project. Uiteindelijk waren we geïntroduceerd door vrouwen die ze kenden, zodat er op de een of andere manier vertrouwen was. Bovendien was het heel duidelijk dat Mips en ik daar eigenlijk zaten met een grote liefde en veel interesse. Het was niet 'van moeten'. We waren geen journalisten die iets moesten bereiken en waarvoor ze hun leven moesten vertellen. Nee, we waren er om te luisteren en om gefascineerd te worden door de verhalen. Onze getuigen mochten ook trager op gang komen. Desnoods kwamen we een weekje later wel nog eens terug. Het was dus een rustige, vertrouwelijke manier van werken. En waarschijnlijk heeft dat aan het resultaat meegewerkt. Dat was allemaal in het volste vertrouwen."

Mips beaamt dit. "Louise was bijvoorbeeld een vrouw die we niet kenden. Zij verklaarde aan de telefoon: 'Wat jullie vragen is wel ongelooflijk intiem. Weten jullie dat?' Terwijl we gewoon naar haar verhaal hadden gevraagd. Zij was dus redelijk terughoudend toen we de eerste keer aankwamen. Dat is de eerste keer in haar leven geweest dat ze haar lesbisch verhaal heeft verteld. Zo hebben we een aantal vrouwen gehad die nog nooit hun verhaal hadden gedaan. Dat is fantastisch, als je dat dan zomaar krijgt. Ik denk dat het ons respect was, waardoor vrouwen wilden vertellen."

Wielrenster Vic, een van de getuigen in het boek, met een supporter.

De verhalen die Mips en Ann toevertrouwd kregen, zijn hen duidelijk goed bijgebleven. "Op korte tijd leerden wij heel intieme dingen van die vrouwen kennen", getuigt laatstgenoemde. "En elk op zich hebben ze inderdaad een enorme en blijvende indruk op ons gemaakt. Dat vergeet je niet. Ik heb het trouwens altijd als een enorm geschenk ervaren dat die vrouwen op zo'n korte tijd al die intimiteit met ons hebben gedeeld. We waren toen zelf nog een stukje jonger, dus wij kwamen daar eigenlijk als jonge vrouwen bij oudere vrouwen die stelden dat ze nog nooit aan iemand hun verhaal hadden verteld. En toch deden ze dat in ons geval, met de cassette recorder op tafel. Dat is iets dat je effectief niet vergeet."

i n e e n c o c o n

In hoeverre waren de getuigenissen voor hen verrassend? Volgens Mips was dit deels wel en deels niet het geval. "Laat me beginnen met het niet-verrassende. Dat was het stuk dat wij toen als lesbienne ook nog altijd herkenden uit die verhalen, namelijk hoe het is om op een bepaald moment te beseffen dat je anders bent dan de anderen in een omgeving die daar niet aan toe is of daar niet open voor staat. Dat was voor een stuk herkenbaar, zij het dat de verhalen van vroeger toch wel veel

Mips en Ann signeren het boek na de voorstelling ervan op de L-day. (foto SVC)

Pascal Smet, Vlaams minister van Gelijke Kansen, kreeg op de L-day een exemplaar van het boek overhandigd door Anne en Vic. (foto SVC)

intenser en vaak ook pijnlijker waren, en dat die vrouwen dus eigenlijk ook veel méér tijd nodig hebben gehad om te kunnen zijn wie ze waren, om zichzelf te accepteren en zich te ontplooien, om partners en gelijkgezinden te vinden. En hoewel het niet zo verrassend was: de verhalen over vrouwen die twijfelen aan hun sekse, die naar een gynaecoloog of psychiater gaan om te vragen of ze wel 'normaal' zijn, blijven wel heel schrijnend. De eenzaamheid die er uit sprak was wel pijnlijk om voelen." "Het verrassende was dan weer de ongelooflijke diversiteit tussen de vrouwen. Persoonlijk vond ik het erg leuk dat een aantal van onze getuigen héél patroondoorbrekend waren, ook als vrouw. Er is bijvoorbeeld een wielrenster bij, en iemand die als matroos is gaan varen. Een andere vrouw is, omdat ze voelde dat ze niet gelukkig was, met haar hele hebben en houden naar de andere kant van het land getrokken om daar gouvernante te worden. Verrassend was ook de naturel waarmee onze oudste getuige, geboren in 1910, vertelde hoe ze het altijd normaal had gevonden en dus nooit moeite had gehad met haar lesbisch zijn." Nuanceren dergelijke verhalen bijgevolg het zwart-witbeeld van vandaag als paradijs, versus de donkere tijden van enkele decennia geleden? Ook vroeger vonden vrouwen immers hun weg? "De realiteit is effectief veel genuanceerder dan dat", geeft Mips toe. "Maar niet iedereen vond haar weg even makkelijk. Zo denk ik dan meteen ook aan Jeanne, die meer dan 25 jaar bewust in de kast bleef. Zij heeft wel heel lang geweten dat ze lesbisch was, maar heeft er niets mee willen/kunnen/durven doen. Op een gegeven ogenblik heeft een vrouw uit de sportclub haar letterlijk en figuurlijk in het lesbisch leven getrokken, en gedurende meer dan twintig jaar hebben zij een relatie gehad, maar in de kast. Zij hadden elk een appartement, naast elkaar, en nergens vertelden ze dat ze lesbisch waren of dat ze samen iets hadden. Toen ze er uiteindelijk via een stom voorval dan toch voor is uitgekomen, was dat de openbaring van haar leven. Dus tussen de vrouwen die we interviewden zijn er die gelukkig en vanzelf een lesbisch leven hebben geleefd, maar er waren er ook die

veel te lang in een cocon zijn gebleven. Ik mag hopen dat dit nu nooit meer zo lang moet duren."

"Bovendien wil ik er nog aan toevoegen dat wij natuurlijk – vanzelfsprekend – de overlevers hebben geïnterviewd", benadrukt Ann. "Wij weten natuurlijk niet hoeveel zelfmoorden, psychiatrische opnames en dergelijke tegenover deze overlevers staan. Dat is toch wel een kleine maar niet onbelangrijke voetnoot in het verhaal. We hebben gelukkig de overlevers hun verhaal laten vertellen, maar er zijn er ook anderen. En we mogen niet vergeten dat wij het vandaag in deze ruimte goed of toch beter hebben, maar dat dit voor heel veel vrouwen op deze wereld – zelfs binnen de grenzen van Europa – niet geldt. Laat ons dus altijd dat perspectief in het achterhoofd houden: wij hebben het wat beter, maar het is niet omdat we mogen trouwen en kinderen krijgen dat alles bereikt is, verre van. Dat betekent nog geen fundamentele mentaliteitsverandering en wereldwijd bekeken gaat het niet goed met de lesbische mensenrechten."

Dat hun project, meer dan tien jaar later, alsnog heeft geleid tot een publicatie, verheugt de beide initiatiefneemsters van toen. "Alle mooie herinneringen komen terug boven", zegt Ann. "En het is heel leuk om dit met het publiek – jong en oud – te kunnen delen." "Al die verhalen herlezen, de sfeer opnieuw proeven... was fantastisch", besluit Mips. "Het zijn zo'n mooie verhalen. Echt van onschatbare waarde. We zijn het Fonds Suzan Daniel dan ook ontzettend dankbaar. Het Fonds heeft ons gestimuleerd en gesteund om tot deze uitgave te komen en heeft daarmee zijn historisch belang bewezen."

Bart Hellinck

barrières voor de liefde⁽¹⁾

G e e r t G r u b e n M a r c
L a n v a l e n h u n
' s e k s u e l e v o o r l i c h -
t i n g ' t i j d e n s h e t
i n t e r b e l l u m

"De kennis van het geslachtsleven gaat iedereen aan en er is wel niemand, die dit weten niet behoeft, daar zelfs zij, die vijandig staan tegenover hun geslachtelijkheid, moeten weten waarom zij dit doen. Zij zouden het zich tot 'n plicht moeten rekenen zich op de hoogte te stellen van zaken die ze moeten kennen, willen ze hunne medemensen recht laten wedervaren."

Dr. Magnus Hirschfeld⁽²⁾

Geert Grub (1896-1980), pseudoniem voor Gerard Pijnenburg, behoort samen met Marc Lanval (1883-?) tot de vergeten publicisten die vanaf 1920 als eersten de seksuologie als wetenschap in België introduceerden. Een generatie na Hirschfeld bepleitten Grub en Lanval de uitbouw van een neutrale seksuele wetenschap die het seksuele gedrag zou bestuderen zoals het zich in werkelijkheid en niet in de morele voorschriften voordeed.

Lanval, pseudoniem voor Joseph-Paul Swenne, bouwde een indrukwekkend seksuologisch oeuvre uit dat het New Yorkse wetenschappelijke vakblad *Sexology* op het einde van de jaren 1950 inspireerde tot een eerbetoon aan deze "deken van de hedendaagse continentale seksuologie". Geert Grub was een avant-gardist, dichter, anarchistische zondeling, die als uitgever van de populariserende brochures 'Sexuologie en Levensleer' bekendheid verwierf. Hij stichtte de S.W.O.V (Stichting voor Sexuele Wetenschappen, Onderzoek en Voorlichting), dat als doel had seksuele voorlichting te geven aan ieder die dat wenste. "Men schrijve in vertrouwen aan de S.W.O.V., Paleizenstraat 98, te Antwerpen." Bijna iedere brochure gaf op de achterflap volgende goede raad: "Eerst een zaak die u hopeloos voorkomt met een vertrouwd (sic) vriend bespreken, en dan weer moed vatten om de moeilijkheden het hoofd te bieden! De raadgevingsdienst van de S.W.O.V. is uw onbekende vriend. Hij helpt u de dingen zakeliker, minder tragies, minder afschrikwekkend en dus overkomeliker inzien! Vooral nooit wanhopen, eerst met de S.W.O.V. de zaak bespreken! Propageer onze arbeid! Steun onze werking! Wordt lid, werft leden!"

Grub voerde samen met Lanval strijd voor de legalisering van abortus. Allebei ook bestreden ze de wetgeving op 'tegennatuurlijke' seksuele handelingen en op openbare zedelijkheid. Ze speelden eveneens een sleutelrol in de radicale naturalistische beweging.

"Wij leven niet gelukkig, we zijn niet veilig daar we midden de chaos naar reine lucht happen... Men bescherme dus het individu en trede niet in het recht op zelfbeschikking door seksualiteit te bestraffen als ze niet meer kerkgetrouw tot uiting komt", schrijft Grub.

Marc Lanval.

Zo rabiaat de afkeer was van Lanval ten aanzien van oorlogszuchtige mannelijkheid na zijn frontervaring in de Eerste Wereldoorlog, zo radicaal gaat Grub tekeer tegen de Katholieke Kerk die hij verantwoordelijk acht voor de uitgesproken vijandige houding tegenover seksualiteit. Het 'wereldlijk gerecht' was volgens hem volledig gefiltreerd door de ascetisch ingestelde Kerk en had de overheid kunnen inlijven om alle seksuele handelingen die niet gericht waren op voortplanting, met zware straffen te bedreigen.

Voor Grub en Lanval was de strijd tegen het seksuele taboe ook een gevecht tegen de traditioneel-burgerlijke mannelijkheid. Mannen waren volgens hen dragers van een gedegenereerde burgerlijke orde.

Op zich was deze zienswijze op de traditionele mannelijkheid niet nieuw. Het verlangen naar een andere, democratische mannelijkheid was voor de Eerste Wereldoorlog al elders in Europa aanwezig in het discours van wereldverbeteraars en anarchisten allerhande. Daarnaast wordt begin 1900 gekenmerkt door een opmerkelijke wetenschappelijke vooruitgang op seksuologisch gebied. Ook in medische kringen werd meer en meer belangstelling getoond voor de verschillende aspecten van de 'vita sexualis' van de mens. Pioniers waren onder meer Havelock Ellis (1859-1939), Richard von Krafft-Ebing (1840-1902), Sigmund Freud (1856-1939) en natuurlijk Magnus Hirschfeld (1868-1935), dé eigenlijke grondlegger van de moderne seksuologie, de enige ook van al deze prominente 'doctoren' die actief streefde naar de aanvaarding van homoseksualiteit.

Minder bekend maar het vermelden waard is het Russisch radicalisme dat geen inspiratie van buitenaf nodig had. De jaren na de revolutie van 1905 werden gekenmerkt door een sterke belangstelling voor vragen over seksualiteit, huwelijk, vrije liefde, voorbehoedsmiddelen en prostitutie. Dit Russisch radicalisme had onder meer zijn wortels in de invloedrijke ideeënroman 'Wat te doen?' van Nikolaj Tsjernysjevski, geschreven in het begin van de jaren 1860. Het was misschien wel de belangrijkste bijdrage aan de discussie rond vrouwenemancipatie in Rusland, en fungeerde als een bron van inspiratie voor generaties Russische vrouwen

en mannen.

Tsjernysjevski's roman gaat over de bevrijding van de vrouw van verschillende vormen van onderdrukking – door de ouders, de mannen, de maatschappelijke instellingen – en haar recht op studie, werk en liefde. Het huwelijk moet gelijkwaardig zijn, wat onder andere inhoudt dat een vrouw met andere mannen dan haar echtgenoot moet kunnen leven en een eigen slaapkamer moet kunnen hebben. Want “wie kan een ander mens bezitten?”

In zekere zin vond die maatschappelijke trend die Europa overspoelde de vruchtbaarste grond in Rusland. Op cultureel gebied kwam dit tot uiting in de verheerlijking van de ‘zuivere kunst’. In ‘het leven’ met een zeer libertijnse instelling ten opzichte van liefde en seksualiteit, die aan zedeloosheid grensde. “Voor sommige ontwikkelde vrouwen was een liefdesavontuur niet méér de moeite van het onthouden waard dan een toevallige ontmoeting tijdens een diner of de menukaart van het restaurant waar de maaltijd werd gebruikt.”⁽³⁾

Zo'n vaart liep het niet in de ‘seksuele levensleer’ van Grub en Lanval. Zij trokken ten strijde tegen de hypocrisie van de traditionele opvattingen over mannelijkheid. De terugkeer naar de natuur via de naturalistische beweging, de naaktcultuur of hoe men het ook noemen wil, was één van de lichamelijke emancipatorische acties die een streep zou trekken door de verstarde moraliteit van vele eeuwen. Naakte mannen zouden de seksuele schaamte moeten vervangen door schoonheid en gezondheid. Aan de Gentse universiteit hadden daartoe de studenten van Reiner Leven, onder leiding van Sarton en Van der Ghinst, reeds in 1906 de voorzet gegeven.

De opvattingen over ‘innerlijke reinheid’ van Grub en Lanval waren immers nauw verwant met de ideeën van Reiner Leven. Volgens Grub vloeide de scheiding tussen naaktheid en seksualiteit voort uit de innerlijke reinheid die door de naturalisten werd nagestreefd. Niet het naakte lichaam schiep de zonde maar de geest van de ‘voyeur’. Het in zijn natuurlijkheid verschijnende lichaam kalmeerde juist de zinnen en onder de naturalisten heerste dan ook een reine, onverdachte, zuivere atmosfeer van onschuld.

Lanval voegde in zijn ophefmakend boek ‘Les peaux de bronze’ een hele reeks naaktfoto's toe. Het ging om gestileerde en gedeseksualiseerde naakten. Geslachtsorganen werden niet weggemoffeld maar ook niet extra beklemtoond. Hij toonde het naakte lichaam als een zinnebeeld van de verloren harmonie.⁽⁴⁾

De nieuwe man moest volgens Grub zoveel als mogelijk bevrijd worden van het gewicht van publieke verantwoordelijkheid en respectabiliteit. Seksualiteit moest gezien worden als een act op zich, losgekoppeld van

voortplanting. Alleen zo konden de vooroordelen en verboden, de complexen en neurosen die aan de burgerlijke mannelijkheid kleefden, worden opgeheven.

“Ieder die mensen te vormen, te kennen en te beoordelen heeft zou dan ook zoveel van sexologie moeten afweten dat hij begrijpt dat de geslachtspersoonlijkheid even individueel gekenmerkt is als haargroei of -kleur, en chemies biologies bepaald wordt. Bij perversies, inversies en afwijkingen staan we dan ook voor

‘gevolgen’ van iets waar het individu niet verantwoordelijk kan gesteld worden, zodat het onrechtvaardig is hem met een schuld- of schandodium te belasten. Het grootste kwaad wordt veroorzaakt door het schuldgevoel dat op de zielen drukt”, zegt Grub.

Ouders moesten het taboe doorbreken dat op seksuele kennis rustte en kinderen bevrijden van de waanbeelden die zij onder invloed van maatschappelijke veroordeling konden ontwikkelen.

Lanval begreep beter dan Grub dat katholieken ‘het geloof intact wilden overdragen’ maar tegelijk wees hij met de grootste nadruk op het feit dat onwetendheid de beste voedingsbodem was voor immoraliteit en onverantwoordelijkheid. Want de zogenaamde hoogstaande moraal van burgers had alleen maar oorlog en vernieling gebracht. De priesters die zo hartstochtelijk uitvoeren tegen elk streepje bloot, hadden tegelijk de troepen gezegend die in de bloedige dwaasheid van de oorlog ten onder waren gegaan.

Grub stelt het zo: “Men kan seksueel aan mens en gemeenschap slechts een minieme fractie van het kwade berokkenen dat hebzucht, onrecht, moordlust en oorlog aanrichten... waar de groten verantwoordelijk voor zijn... De strafwet heeft de ontucht niet te straffen, zoals we reeds zegden. Niet de tucht, dat is een bepaalde zedelijkheidsopvatting, dient beschermd, maar de lichamelijke integriteit, de geslachtelijke vrijheid en het zelfbeschikkingsrecht! Ontucht is een kunstmatig rechtsbegrip uitgevonden om de natuurlijke seksualiteit te discrediteren ten voordele van het huwelijk.”

Voor Grub maakte het geen verschil voor de samenleving als twee geliefden elkaar zoenden of beten, zweepslagen toedienden of aanbaden. Wat in de slaapkamer gebeurde was niet de zaak van de wetgever.

Toch kan men bij dit alles de bedenking maken in welke mate oude genderhiërarchieën overeind bleven. Het vrouwelijke orgasme bleef binnen de opvattingen van Grub en Lanval een mannelijke verantwoordelijkheid. De man moest met de vrouw wel een nieuwe soort verbintenis aangaan, een verhouding gebaseerd op wederkerige vrijheid, seksuele gelijkwaardigheid en relationele harmonie. Grub, Lanval en collega's bepleitten een nieuwe verhouding tot de vrouw en het vrouwelijke, maar

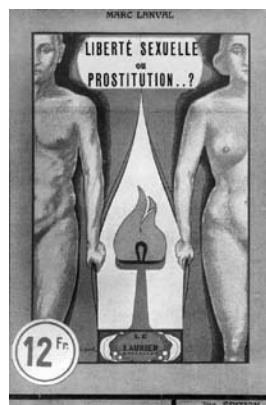
sloten zich tegelijk grotendeels aan bij de gebiologiseerde categorieën waarin de negentiende-eeuwse wetenschap en cultuur die vrouw had vastgezet. De vrouw die deze mannen in eer wilden herstellen, verschilde niet veel van de vrouw die de burgerman tot 'engel van het huisgezin' had gemaakt.

Zij huldigden met andere woorden geen radicaal gelijkheidsfeminisme. De tegenstelling tussen mannelijke ratio en vrouwelijke lichamelijkeheid, tussen publieke mannelijkheid en private vrouwelijkheid bleef in hun denken overeind.

Bovendien brachten zij ook een soort hiërarchie aan in de seksuele praktijk en grensden normaal seksueel verkeer af van 'abnormale vormen'. Homoseksualiteit bijvoorbeeld werd zeker door Lanval duidelijk als een pathologische afwijking beschouwd. Hij toonde zich op dat vlak een goede leerling van zijn buitenlandse leermeesters. Lanval volgde het oordeel dat Sigmund Freud voor het eerst had geformuleerd. Die had in zijn psychoanalytische geschriften de abnormaliteit van het homoseksuele gedrag niet ter discussie gesteld, maar wel in andere termen geduid. Homoseksueel gedrag was abnormaal maar niet decadent of ziekelijk. Volgens Freud was dit gedrag het gevolg van een onvolkomen seksuele ontwikkeling die op haar beurt voortvloeide uit een rigide moraliteit. Homoseksueel gedrag werd op die manier van morele schuld ontheven, maar niet normaal (en aanvaardbaar) verklaard!

Alleen Hirschfeld ging zover homoseksualiteit te beschouwen als een natuurlijke en legitieme seksuele variant. Deze geneesheer, clinicus en organisator schreef boeken en publiceerde in allerlei tijdschriften. Naast zijn activiteiten bij en medewerking aan vele nationale en internationale organisaties stichtte hij in 1919 het *Institut für Sexualwissenschaft*. En reeds in 1897 richtte hij het *Wissenschaftlich-Humanitäre Komitee* op dat zich speciaal met de studie en de publieke verdediging en gelijkberechtiging van homoseksualiteit bezig hield. Hij streefde zijn leven lang naar de aanvaarding van homoseksualiteit. Aan zijn studie van de moderne wetenschappelijke seksualiteit werd een brutaal einde gemaakt toen de nazi's in 1933 in Duitsland aan de macht kwamen.

Tenslotte, het is zonneklaar dat Geert Grub een bijzondere waardering had voor de persoon en het werk van Magnus Hirschfeld. Dat blijkt duidelijk in zijn voorwoord 'Hirschfeld ter ere' bij de eerste uitgave van 'Sexuele Voorlichting en Levensleer' (1937): "...Zo werd hij een strijder voor Recht en Waarheid, vooral daar hij beseftte dat leugen en onrecht schuldig waren aan veel leed en rouw die 's mensen geluk verminderde... Wie de liefde van modder en vuil bevrijdt, waarmede de menselijke domheid haar eeuwenlang heeft gesmeten, stelt weer een levenswaarde in eer die onder alle de hoogste is!"

Covers van publicaties van Lanval en Grub.

En besluit Grub: "Zijn edel streven weze ook het onze! Zo sta deze studie welke we hopen te kunnen voortzetten als 'n posthume hulde aan de Meester en Mensenvriend in het teken van zijn arbeid!"

Omar Van Hoeylandt

(1) Heel wat nuttige informatie voor dit artikel heb ik gevonden in de bijdrage van Evert Peeters, 'Een dubbelzinnige erfenis: Belgische seksuologen over vrouwenemancipatie en nieuwe mannelijkheid in het interbellum'. In: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwe Geschiedenis*, 2008, 3-4.
De titel van deze bijdrage is ontleend aan: 'Barrières devant l'amour' van Marc Lanval - Bruxelles, *Le Laurier*, [1945].

(2) Citaat uit: 'Voor seksuele voorlichting; Ouders en kinderen' van Geert Grub - Heide, Dienen, 1937 (*Sexuele voorlichting en levensleer 1-2*).

(3) Zie ook: Jangfeldt Bengt. *Een leven op scherp: de legendarische dichter Vladimir Majakovski 1893-1930*. Amsterdam, Balans, 2009.

(4) Zie ook: Peeters Evert. *De beloften van het lichaam: Een geschiedenis van de natuurlijke levenswijze in België, 1890-1940*. Amsterdam, Bert Bakker, 2008.

bibliografie

Onderstaande brochures geschreven door Geert Grub en in de periode 1936-1938 uitgegeven door de Vlaamse Stichting voor Sexuele Wetenschappen, Onderzoek en Voorlichting (SWOV) werden geraadpleegd:

- . De seksuele nood van jeugdigen en gehuwden
- . Voor seksuele voorlichting; Ouders en kinderen
- . Voortplanting en ontstaan van het leven
- . Het geslachtsleven van man en vrouw in liefde en huwelijk
- . Mechanisme der potentie en chemisme der sexualiteit
- . Voor geboorteregeling: het vraagstuk der vruchtafdriving en wat er onder sociologies, zedelijk, hygienies en wetenschappelijk opzicht bij kijken komt
- . Geslachtziekten, prostitutie en erfelijkheid
- . Het gerecht in zedenzaken
- . Etiek is cultuur
- . Er is slechter dan seks

Datzelfde geldt voor onderstaande brochures geschreven door Marc Lanval en in de periode 1935-1942 uitgegeven door Les éditions du Laurier:

- . Liberté sexuelle ou prostitution
- . L'éducation sexuelle des enfants et les parents catholiques
- . Les mœurs et l'éthique sexuelle
- . Les mutilations sexuelles dans les religions anciennes et modernes
- . L'amour sous le masque: une enquête sur la vie féminine
- . La stérilisation sexuelle
- . Liberté sexuelle ou prostitution
- . Barrières devant l'amour
- . Propos d'un sexologue

john vincke (1956-2009)

John Vincke omstreeks 1990. (foto Peter Verhaegen)

Op 27 mei jl. overleed op 53-jarige leeftijd John Vincke, professor sociologie en decaan van de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Gent, na een zware strijd tegen kanker. In de tweede helft van de jaren '80 was hij nogal toevallig nauw betrokken geraakt bij de strijd tegen hiv/aids. Vanuit de overtuiging dat aids geen homoziëte was maar wel een homozaak, probeerde hij de homobeweging ertoe aan te zetten haar verantwoordelijkheid op te nemen. Tot zijn spijt gebeurde dat niet in die mate dat hij had verwacht en nodig achtte. Als bestuurslid, en later voorzitter, van Het Aidsteam heeft hij terzelfder tijd het volwassen worden van de preventie naar homomannen bevorderd. Door zijn werk was hij laureaat van The Annual Professional Prize 1992 van de Aids and Anthropology Research Group van de American Anthropological Association.

Via diverse innovatieve onderzoeken (het Gay Service Research Project, de Zzzip-enquête...) zorgde John Vincke voor meer objectieve kennis omtrent de leefsituatie en seksualiteitsbeleving van homo's en lesbiennes in Vlaanderen. Daardoor beschikten zowel de holebibeweging als de Vlaamse overheid eindelijk over concrete gegevens om het gelijkemansbeleid te onderbouwen. De impact op politiek en maatschappelijk vlak van de mede door hem in 2001 gepubliceerde choquerende zelfmoordcijfers bij holebi-jongeren is ook duidelijk. Binnen het in 2002 opgerichte Steunpunt Gelijkekansenbeleid was John Vincke de drijvende kracht en inspirator van de onderzoekslijn holebi's. In deze periode motiveerde en inspireerde hij een nieuwe generatie onderzoekers. In een persbericht noemt Sensoa hem op persoonlijk vlak trouwens "een inspirerende mentor voor velen. Doorzettingsvermogen, een grote ambitie om uit te munten op zijn terrein, een sterke sociale beweging en een grenzeloze inzet typeerden hem."

Op diverse websites (Facebook, Gentblog...) werd hij daarnaast door veel oud-studenten lof toegezwaaid als een gedreven en begenadigd lesgever, als auteur van een moeilijke cursus – een gevreesd buisvak – die hij echter ontzettend interessant en gepassioneerd bracht, als de man van het 'maatschappelijk verantwoorde' onderzoek waarbij de sociologie ten dienste staat van de maatschappij en concrete bijdragen levert, als een heel inspirerende persoon "met ondeugende sprankels in zijn ogen", enzovoort.

In 2002 schonk John Vincke al een deel archiefmateriaal betreffende een aantal van zijn vroegere onderzoeken aan het Fonds Suzan Daniel. Het belang dat hij hechtte aan onze werking bleek opnieuw toen we hem midden 2006 om een interview verzochten in het kader van ons project rond 25 jaar strijd tegen hiv/aids. In een e-mail beloofde hij meteen enthousiast zijn medewerking en juichte hij het project toe: "Het zou jammer zijn mochten de generaties na ons helemaal geen weet meer kunnen hebben van de hoop werk en tegenkating (zowel van buiten als van binnen de homobeweging) om aids als target voor actie te definiëren." Als eerbetoon aan John Vincke volgt hierna de neerslag van het heel aangename interview, afgenomen op 16 augustus 2006.

bibliografie

In memoria en persberichten naar aanleiding van het overlijden van professor John Vincke zijn onder meer te vinden op:

www.steunpuntgelijkekansen.be/main.aspx?c=*SGK&n=77361

www.psw.ugent.be/psw/page.aspx?id=47&cms=cms_psw

www.holebifederatie.be/persberichten/?datum=28-05-2009

www.sensoa.be/3_6_1_6.php

Folder ter voorstelling van het Gay Service Research Project, en aankondiging van de voorstelling van de resultaten.

Wanneer ik het eerst over aids heb gehoord? Dat moet in de eerste helft van de jaren '80 zijn geweest, waarschijnlijk als gespreksthema onder vrienden: 'Er is iets nieuws, en naar het schijnt is het iets dat enkel homo's kunnen krijgen.' Die eerste berichten resulteerden bij mij niet in angst, wel in ongeloof: 'Een ziekte die enkel homo's treft? Dat bestaat toch niet?' Daarna zijn we er echter heel vlug in onze directe omgeving mee geconfronteerd. In 1987, denk ik, is immers een goede kameraad van mijn partner gestorven. Naar Belgische normen was dat relatief vroeg.

Eigenlijk per toeval heb ik daar ook professioneel mee te maken gekregen. Schuin over mijn huidige bureau in de Korte Meer had je vroeger café-discotheek 'Paradox'. Een aantal mensen, verbonden aan het Universitair Ziekenhuis (UZ) Gent, hadden er een eerste serologisch onderzoek (bloedanalyse) opgestart, met een kleine vragenlijst. Zij hadden data verzameld, maar konden niet goed overweg met de statistische analyse. Elke dag nam ik de trein van Oostende naar Gent, net zoals Marysa Demoor, nu professor Engelse literatuur. Op haar beurt kende zij dr. Luc Sabbe, een andere reisgenoot, die verantwoordelijk was voor dat onderzoek. Hij had er met haar over gepraat, en zij wist dat ik oefeningen statistiek gaf. Op die manier heeft zij als go-between gefungeerd. En zo ben ik daarmee in contact gekomen, heb ik die data gekregen en is de bal aan het rollen gegaan.

Ik ken de juiste percentages niet meer, maar in die eerste groep zaten wel al enkele seropositieven. Toen was er echter nog discussie over de precieze transmissiewijze. Dus ging ik in dat onderzoek kijken naar de correlatie tussen bepaalde seksuele technieken en het feit of men al dan niet seropositief was. Dat was dus het eerste: het puur epidemiologische, het zoeken naar de transmissiewijze. Later, eens men dat wist, kon men beginnen kijken naar wat men daartegen kon doen.

t o e v a l

Op dat moment waren het data die ik als socioloog nog nooit had gezien. Ik was totaal niet vertrouwd met serologische data en evenmin met seksuele technieken – statistisch gezien, dan. (lacht) Dat was een totaal nieuw veld dat zich voor mij openbaarde. En zo heb ik me dus stap voor stap in de technieken van de epidemiologie gesmeten. Het was dus ook

voor mij een ontdekkingstocht.

In die beginperiode werd ik nog niet geholpen door buitenlandse voorbeelden, maar dat is heel vlug gekomen. Uiteindelijk is bijna alles gebaseerd op toevaligheid... Uiteraard doorzoek je wat er al gepubliceerd is, maar toen was er nog heel weinig gedragswetenschappelijke literatuur. Dat waren praktisch allemaal publicaties in de *Mortality and Morbidity Weekly* van de Amerikaanse *Centers for Disease Control*, dat wil zeggen korte berichten die vooral epidemiologisch waren. Echt grondige analyses vanuit sociaal-wetenschappelijk oogpunt bestonden eigenlijk nog niet. Op basis van de zeer rudimentaire data waarover we beschikten (leeftijd, hoelang seksueel actief, partner of niet, coming out of niet...) hadden we toch al een klein modelletje

gemaakt – 'het seksuele traject' – dat in verband kon worden gebracht met anale seksualiteit. Op het eerste Nationaal Aids Symposium in 1988, in Brussel, gaf ik daaromtrent een presentatie. En daar ontmoette ik de Amerikaanse medisch antropoloog Ralph Bolton. Zo is de bal aan het rollen geraakt. Dankzij de contacten die hij in de VS had, en op basis van de vragenlijsten die hij er kon versieren zodat we niet van nul moesten beginnen, zijn we stelselmatig samen stap voor stap ons eigen onderzoek beginnen uitbouwen.

Nog een toeval: op een zomeravond kwam ik terug thuis van het werk en zag ik op de dijk de Aidsbus staan. Voordien had ik vermoedelijk via Bob Carlier wel al iets gehoord over Het Aidsteam, maar echt veel was dat niet. De bus was de eerste lijfelijke confrontatie met die groep. Ik ben daarop afgestapt, heb een babbeltje geslagen en dezelfde avond nog zijn Maurice Cramers en Cor Jespers bij mij thuis op bezoek geweest. Dat was de start van een samenwerking die heeft geduurd tot het midden van de jaren '90, toen ik professor ben geworden en het niet meer te combineren viel. En dat was trouwens een heel intense samenwerking, waaraan ik nog altijd met heel veel plezier terugdenk. Omdat het ook heel uitdagend was. De grote uitdaging was immers niet wetenschappelijke artikelen schrijven, maar wel: wat doe je ermee in de praktijk?

g a y s e r v i c e r e s e a r c h p r o j e c t

Na de statistische analyse van de gegevens van dr. Sabbe volgde een enquête vanuit het toenmalige seminarie theoretische en toegepaste sociologie. Dat was een gevolg van de onvrede over de onvolkomenheid van de gedragsdata uit het eerste onderzoek: we wilden bepaalde analyses doen die onmogelijk bleken omdat de studie initieel niet vanuit het oogpunt van gedragswetenschappers was opgezet. Vandaar dus een tweede enquête, die iets meer dan 300 antwoorden heeft opgeleverd. Het kaderde ook in het opstarten van een project van Het Aidsteam rond de verspreiding van The Hot Rubber-condooms. We moesten de overheid immers kunnen aantonen dat er anale seks was, en dat er dus

behoefte was aan condoomgebruik. Maar echt gedragswetenschappelijk onderzoek was het nog niet. Het was eerder seksuele boekhouding: wie doet wat, waar, wanneer en hoeveel keer?

Uiteindelijk is dat uitgegroeid tot het *Gay Service Research Project* (GSRP). Dit was in blijvende samenwerking met de dienst sociale geneeskunde van het UZ. Ruud Mak, die geïnteresseerd was in serologische data, werkte daar. Met ons drieën – Ralph Bolton, Ruud Mak en ikzelf – hebben we met het GSRP een onderzoek opgezet

waarvan ik denk dat het nog altijd enig is. We hebben immers zowel in sociologische als antropologische tijdschriften gepubliceerd. Er is vandaag zelfs iemand bezig met een doctoraatsonderzoek dat daar eigenlijk nog altijd op verder bouwt. Daarnaast deden we ook bloedanalyses. En verder verliep het onderzoek in 1989 al *computer-assisted*. Ik denk dat we bij de eersten in Europa waren die daarvan gebruik maakten. De vragenlijst was een adaptatie van Amerikaanse lijsten, waarbij we dan vooral de cognitieve antropologie hebben geïntroduceerd. Op basis van adjectievenparen moesten seksuele technieken worden beoordeeld, om hun cognitieve geladenheid te meten. Dat was natuurlijk een helse job: 63 seksuele technieken maal 20 of 30 adjectievenparen.

Bij het GSRP werkten we niet met respondentenlijsten maar met sleutelpersonen. Zij kwamen met hun groepje naar Gent – er waren immers nog geen draagbare computers – waar we de beschikking hadden over het toenmalige knooppunt en over een zelf ontworpen programma. Niet iedereen was echter enthousiast: sommigen binnen de universiteit hebben geprobeerd dat tegen te werken. Met name professor Paul Ghysbrecht, decaan van de faculteit Rechten waartoe de opleidingen politieke en sociale wetenschappen nog behoorden, had hier wat 'sujetten' gezien, zoals hij dat zelf noemde. Het struikelblok was natuurlijk dat het onderzoek over homoseksualiteit ging. Achteraf wordt daar dan zoveel over verteld..., dat wil zeggen weer het klassieke verhaal waarbij je veel kunt insinueren en denken, maar weinig kunt bewijzen. Feit is dat er allerhande plagerijtjes zijn geweest en dat men tevergeefs heeft geprobeerd om het onderzoek stil te laten leggen. Het heeft op dat ogenblik in elk geval mijn naam en faam binnen de universiteit geen baat bijgebracht.

o n e r v a r e n

Toen de eerste resultaten van het GSRP-onderzoek bekend werden gemaakt, wou iedereen de scoop. 'De Morgen' had die gekregen. Maar er is toen heel ongenueanceerd gerapporteerd geworden, met percentages en dergelijke. Als je echter iets niet moet doen bij de rapportering van zo'n onderzoek, dat je zeker niet representatief kunt maken, is het wel werken met percentages. Dergelijk onderzoek moet immers aan andere criteria voldoen. Vanuit een bepaalde hoek, die de scoop had gevraagd maar niet gekregen, werd vervolgens de kwaliteit van het onderzoek in

Cover van het boek 'Mannen met mannen'.

twijfel getrokken. Dus daar is ook wat agitatie geweest.

Het artikel in 'De Morgen' betekende eveneens mijn publieke coming out. De journalist vermeldde immers dat ik zelf ook homo was. Mijn ouders vonden dat dan weer niet leuk, want zij werden daarop aangesproken in het boerengat Beernem waarvan ik afkomstig was. Ik ben blij dat het gebeurd is, maar voor mij was dat toen een shock: dat was niet voorzien of afgesproken; ik had dat niet bedoeld of gewenst. Rond mijn doctoraat heeft mij dat toch wel wat problemen opgeleverd.

Eigenlijk ben ik als een groentje in dat wereldje terechtgekomen. Met alle goede bedoelingen, maar heel onervaren. En ik voelde mij daar absoluut niet goed bij. Ik was daar per toeval in gerold, en werd vervolgens van links naar rechts gesleurd. Dat was niet mijn keuze. Dat wou ik niet. Eigenlijk wou ik zelfs dat onderzoek niet. Want in het begin, toen ik assistent was en de onderwerpen evalueerde waarop ik eventueel zou doctoreren, was homoseksualiteit er daar maar één van. Bovendien was mijn reactie toen klassiek: 'degenen die zich daarmee bezig houden, zijn degenen die problemen hebben met hun homoseksualiteit, en aangezien ik daar geen probleem mee heb, kies ik dus iets anders'. Ik ben er uiteindelijk toch in gerold, en ben er bij wijze van spreken in blijven steken. Hoe een dubbeltje rollen kan...

e m o t i o n e e l

Met de homobeweging heb ik in die periode eigenlijk heel weinig contact gehad. Dat was niet echt een bewuste keuze: zij liepen niet in mijn vaarwater en ik niet in dat van hen. Laat het me zo zeggen: onbekend maakt onbemind. Ik ga daar dus niks positief of negatief over zeggen. Zoals ik het nu inschat, hadden zij geen actieve instelling wat betreft het thema aids. Dus hadden zij ook geen actieve oriëntatie naar mij toe. En wat mij betreft was Het Aidsteam mijn klankbord. Dat waren de mensen waarmee ik samenwerkte.

Omstreeks 1990 heb ik wel mee de Werkgroep Homo-Emancipatie en Gezondheid (WHEG) opgericht, met als doelstellingen de homobeweging tot wat meer actie aan te zetten en de officiële organen te doen luisteren naar het homostandpunt. Maar dat is een doodgeboren koe gebleken. (lacht) Het nut daarvan zag ik natuurlijk wel in. Na mijn doctoraat was ik voor zes maanden naar de Verenigde Staten gegaan, voor een *Aids Research Course* aan de instelling waaraan Ralph Bolton was verbonden. Als je daar had geproefd van de Amerikaanse homobeweging, en het activisme had gezien in San Francisco en Los Angeles, kwam je hier terug met 1001 ideeën en met een heleboel dingen die je wilde realiseren. Ik was enthousiast, ik was dynamisch, ik was gemotiveerd en ik wou allerhande dingen doen.

Dat de WHEG nooit iets heeft opgeleverd, was voor mij nochtans niet ontvullend. Het Aidsteam heeft immers alles gecompenseerd. Hier in mijn bureau houd ik helemaal geen foto's bij, met uitzondering van één foto van Het Aidsteam. Dat is een van de mooiste dingen die in mijn leven zijn gebeurd. Raar maar waar. En ik weet niet precies waarom. Maar ik kon me daar uitleven. Stuk voor stuk waren dat heel aangename mensen. Ik ga niet zeggen dat het een vriendenkring was, maar het was toch veel meer dan een werkomgeving. Bovendien hadden we het

gevoel dat we iets konden doen, dat we nuttig waren. En dat heb je niet elke dag.

Al mijn engagement is dus eigenlijk naar Het Aidsteam gegaan. Daar kon ik echt mijn energie en enthousiasme in kwijt. Op een gegeven moment ben ik er zelfs voorzitter van de Raad van Bestuur geworden. En ik denk dat ik mag zeggen dat het mijn verdienste is dat de organisatie het rationeler, meer professioneel en theoriegestuurd is beginnen aanpakken.

Dat verliep niet zonder conflicten. Die waren zelfs onvermijdelijk. Er waren immers een aantal spanningsvelden in het aidsveld. Het waren ook allemaal heel eigenzinnige mensen die bezig waren, en die trouwens ontzettend veel hebben gedaan. Daarbovenop kwam het feit dat het een heel emotioneel geladen thema was, dat enorm veel energie opslopte. Het was geen afstandelijke hobby, geen wettekst die moest worden veranderd. Nee, er moest iets worden gedaan. Maar terzelfder tijd wist men ook niet altijd goed wat er precies moest worden gedaan. Men was vol goede wil, maar zonder ervaring, zonder inzicht in de ganse dynamiek. Het was inderdaad zeer spannend in die tijd.

e e n a c t i v i s t i s c h e b e n d e

Na mijn doctoraat ben ik als onderzoeker verbonden geweest aan het laboratorium voor virologie en bacteriologie binnen het Gentse Aidsreferentiecentrum. In die periode hebben we het eerste grote aids-onderzoeksprogramma van de overheid gehad, via het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek. We hadden een project goedgekeurd gekregen waardoor ik vier jaar werk had, plus nog een verlenging op het einde, hetgeen me totaal onafhankelijk maakte. Toen was ik mentaal en soms ook fysiek meer in de VS dan hier. En daardoor heel *gay-minded*. Zeker als je dan het enthousiasme zag van mijn Amerikaanse vrienden. Een niet te onderschatten factor waren eveneens de jaarlijkse grote internationale aidscongressen, waar we heen gingen en waar ook ACT UP aanwezig was. Zo'n model van activisme! Iedere keer dat je naar zo'n conferentie ging, werd je volgepompt met zuurstof. En dan ging het natuurlijk nooit rap genoeg als je hier terug kwam. Zonder die internationale contacten hadden wij niet kunnen bestaan.

Onder mijn voorzitterschap heeft Het Aidsteam in 1993-1994 een koerswijziging doorgevoerd en heeft het gekozen voor een werking die exclusief naar mannen met homoseksuele contacten was gericht. Dat is niet gemakkelijk geweest, want we hadden daarbij veel tegenkanting. Niet zozeer van de vaste staf – een klein beetje, maar zij zagen ook de realiteit wel in – maar vooral van de vrijwilligers. Dat was het verwijt dat wij indertijd ook kregen toen we ons onderzoek opstartten en het overal te lande gingen promoten door middel van voordrachten en info-avonden: 'Je stigmatiseert de homo's, want iedereen kan toch aids krijgen'. Maar ik voelde al heel snel aan dat men het kind bij zijn naam moest noemen en dat het verspilde moeite en energie was om zich te gaan concentreren op groepen die eigenlijk weinig risico liepen. Als je keek wie vooral risico liep, waren dat homoseksuele mannen. Gegeven de weinige middelen die er waren, vond ik het *not done* dat men zich richtte

Bij de voorbereiding van een symposium, eind 1993, met Chris Lambrechts en Maurice Cramers van Het Aidsteam en Marie Laga van het Instituut voor Tropische Geneeskunde. (foto Sensoa)

naar jongeren of naar heteroseksuelen. Dat vond ik een vorm van misplaatst altruïsme. Epidemiologisch zijn homoseksueel actieve mannen de belangrijkste doelgroep. Daarnaast was Het Aidsteam een groep die bijna volledig uit homomannen bestond. Waarom ontkennen dat we eigenlijk een activistische bende homo's waren? *Be yourself!* Dus laat ons er een gespecialiseerde organisatie naar homoseksuele mannen van maken. En ik denk dat dat een goede keuze was.

Die beslissing lag heel gevoelig bij de vrijwilligers. Ik heb altijd gedacht dat dit te maken had met een streven naar respectabiliteit, al kan ik dat natuurlijk niet hard maken. En men was toch zo bang om aids en homo met elkaar gelijk te stellen, om de twee labels aan mekaar te koppelen. Terwijl ik net vond dat dit aan mekaar moest worden gekoppeld.

j o n g e r e n g r o e p e n

De overheid, met toen Leona Detiège als bevoegde minister in de Vlaamse regering, was die koerswijziging niet ongenegen omdat daardoor een meer heldere structuur van het aidsveld kon worden gecreëerd. Je had voortaan immers Het Aidsteam voor homoseksueel actieve mannen, zodat andere organisaties konden worden ingezet voor andere vormen van preventie.

Zelf had ik echter niet zoveel contacten met de andere aidsorganisaties. Dat was immers iets voor de directeur van Het Aidsteam die de dagelijkse leiding in handen had. Als voorzitter was ik meer de man die één keer per week langsging om te overleggen met de directeur en om de vergaderingen van de staf en van de Raad van Bestuur voor te zitten. In die periode was er gelukkig ook de opkomst van de jongerengroepen. Voordien had de georganiseerde beweging het aidsthema eigenlijk niet echt opgenomen, waardoor de aidsbeweging er zich toch wel naast heeft ontwikkeld. Uiteindelijk heb je nu nog altijd datzelfde probleem. Maar de jongerengroepen waren heel anders dan de toenmalige Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit. Iets activistischer ook. Er zaten daar wat mensen bij die niet bang waren om over seks te praten.

Op een congres heb ik ooit nog gesproken over het Vlaams anaal schuldcomplex: dat speelt een rol in gans de preventie. Ik dwaal nu een beetje af, maar in het begin dat je daarmee bezig bent en dat je openlijk over anale seksualiteit begint te praten, voel je je daar toch niet helemaal

Bezoek van de Aidsbus aan Oostende, 2de helft jaren '80. (foto Sensoa)

goed bij. Er is altijd een zekere gêne, een zekere schroom. We hebben daar dus een heel lange weg afgelegd. En die jongeren hadden dat veel minder. Dat was inderdaad een zeer nauwe samenwerking. En die groepen werden getrokken door fantastische mensen. Niettegenstaande het leeftijdsverschil had je het gevoel dat je echt op basis van gelijkheid met elkaar bezig was. Dat waren verstandige knapen en zij hadden datzelfde enthousiasme dat wij hadden. Vandaar dat het ook zo klikte met hen. Het ontstaan van die jongerengroepen heeft bij de aidspreventie zelfs de wind uit de zeilen gehaald voor de Federatie. In de trant van: 'Dat zijn de ouden; laten we ons op de toekomst richten.' Daardoor is de energie en de aandacht naar het jongerenboekje, de vRijschool en dergelijke gegaan.

p r e v e n t i e e n w e l z i j n

Het GSRP had gewezen op een link tussen preventie en sociaal welzijn – iets waar we trouwens nog altijd mee bezig zijn. Je vindt natuurlijk wat je zoekt, hé. Ik bedoel: dat zat er al als hypothese ingebakken. En dat komt natuurlijk omdat dit onderzoek onder andere is opgezet door een socioloog. De sociologie gaan er immers vanuit dat mensen een levenstraject hebben. Je moet dus naar alles kijken. Zo zijn we inderdaad vlug tot die link gekomen tussen risicogedrag – en ook discriminatie – enerzijds en mentaal welbevinden anderzijds, terwijl dat heel lang heeft geduurd vooraleer je dat in de internationale literatuur terugvond. Dat betekende dat je tot een andere, holistische aanpak kwam van preventie. Want je moest aan de ene kant de brand te blussen, maar aan de andere kant ook op langere termijn aan brandverzekering, aan preventie doen. Dat betekent dus structurele maatregelen waardoor in Vlaanderen een beter kader werd geschapen voor holebi's om hun leven te leiden, hetgeen sowieso zou leiden tot minder risicogedrag. Daar ben ik nog altijd van overtuigd. Maar het is verdomd heel moeilijk om dat ook statistisch mooi te gaan vastleggen.

In het begin van de jaren '90 was dat echter een gevoelige boodschap. We hebben inderdaad die weg bewandeld – geen preventie zonder

emancipatie – maar het was moeilijk om dat verkocht te krijgen. De gedragswetenschappelijke aidsresearch vertrekt vooral vanuit de medische psychologie, en is dus puur individueel gericht. 'Wat leidt er iemand toe om preventieve handelingen te stellen?' Maar omgevingsfactoren spelen daarbij een rol! Op internationale congressen kwamen wij dus steeds in botsing met de medische psychologen omdat wij een totaal andere aanpak hadden. In onze hypothesen, in onze ideeën die konden worden getoetst, gingen wij eigenlijk weg van een verscholen pathologisch model dat stelt dat iemand risicogedrag vertoont omdat er iets aan hem mankeert. Inherent aan de medische psychologie is immers dat het een latent pathologisch model is. Je kan dat niet volledig negeren en we hebben daar ook wel publicaties rond, maar aan de andere kant wilden wij eigenlijk ook de structurele context in kaart brengen. Wij wilden erop wijzen dat je het niet enkel en alleen bij het individu moest zoeken, omdat het individu en de omgeving op mekaar reageren. Je kunt misschien wel op korte termijn door allerlei campagnes proberen dat individu bewust te maken, te sensibiliseren, vaardigheden bij te brengen... Maar als je op langere termijn die omgeving niet verandert, lukt het niet en is het dus een verloren investering. Daarom vonden wij die langetermijnsverandering zo belangrijk. Dat was inderdaad een soort van emancipatiebeweging, en dat werd ons inderdaad niet in dank afgenomen. Je kreeg het verwijt dat preventiemiddelen werden gebruikt voor homo-emancipatie. Maar dat was weer dat homo-activisme. Dus niet enkel en alleen een aids-activisme. Om het cru te stellen: ik ben aidsactivist omdat ik homo-activist was, en niet omgekeerd. Hoe erg het ook is: ik zou geen aidsactivist zijn indien homo's daar niet bij betrokken zouden zijn.

m o e i l i j k

Preventie is een complexe bezigheid. Het is als een piramide. Aan de basis werken, betekent in deze context veel mensen bereiken maar met een kleine impact. Werken aan de top staat dan weer voor weinig mensen bereiken maar een grote impact. Naarmate je stijgt, worden de interventies intensiever en meer persoonsgebonden, terwijl het aan de basis door middel van de massamedia gebeurt. De vraag is dus wie je op welk moment wil bereiken. En hoeveel middelen je daarvoor hebt. In het beste geval moet je ervoor zorgen dat de volledige piramide gedekt is, maar dat is nogal wel eens niet het geval. Want wat doet de overheid? Die zit graag aan de basis, met grote campagnes. Op zich is dat goed, maar als je daaraan niets ophangt dat intensiever gaat, is dat weggesmeten geld. Die grote campagnes zijn als grasmachines die eerst het gras afmaaien. Maar om uiteindelijk echt iets van je *pelouse* te kunnen maken, moet je intensiever gaan. En dat gebeurt nooit: ze maaien het gras af, en dan is het gedaan.

Bovendien is – ook in het buitenland – de evaluatie van de geleverde inspanningen het zwakke broertje. Opnieuw treft daar ook de overheid schuld, want zij voorziet geld voor preventie, maar niet voor evaluatie. Dat wordt nooit mee in het budget verrekend.

Het is bovendien allemaal complex omdat je met twee dynamieken wordt geconfronteerd. Dat was trouwens één van de fouten die we maakten in het begin van de preventie: in de gehanteerde modellen was geen

tijdselement ingebouwd. Een essentiële maar onvoldoende voorwaarde van preventie is dat mensen weten waarover het gaat. Zij moeten dus kennis worden bijgebracht. Je hebt bijvoorbeeld een groep jongeren die actief wordt, en die dus moet worden geïnformeerd. Naarmate zij voortschrijden in hun seksuele loopbaan moeten zij echter andere informatie krijgen. Het probleem is dat er terzelfder tijd personen zijn, minder jong en oud, die al lang voortgeschreden zijn, én steeds nieuwe aankomende jongeren. Dat zijn allemaal verschillende dynamieken die elkaar doorkruisen: generationele en tijdsdynamieken en daarnaast ook nog de leeftijd van de epidemie zelf. Naarmate de epidemie langer aanwezig is, moet je de dingen immers anders aanpakken. Dit allemaal met mekaar combineren is ontzettend moeilijk.

Je moet dus doen wat wij met Het Aidsteam hebben gedaan. Er zullen ooit wel een aantal heteroseksuelen besmet geraken, maar dat is in de Vlaamse context niet het grote probleem. Focus dus op homoseksueel actieve mannen. Maar dan – en daar zijn we eigenlijk nog altijd mee bezig – moet je fantastische gedragsdata hebben om binnen de groep van homoseksueel actieve mannen diegenen te identificeren die de epidemie aandrijven, die er de motor van zijn. Hen moet je kunnen pakken.

Het is dus continue over en weer lopen binnen die drie dimensies, en dat maakt het zo lastig. Het wordt bovendien nog complexer doordat de boodschap moet aangepast zijn aan specifieke groepen: mensen met hiv, mensen met een vaste relatie, jongeren... Je begint altijd heel extreem. In de Nederlandse aidspreventie was het simpel: geen anale seks, punt, gedaan. Daarna begint een proces van *harm reduction*: in plaats van 'geen anale seks' komt 'wel anale seks, maar met condoom'. In een volgende stap werd dan de vraag gesteld of een condoom wel altijd nodig was. Op die manier wordt het inderdaad moeilijker en moeilijker. Des te meer als je daar dan nog elementen aan toevoegt zoals de *viral load*, waarbij mensen nog maar zo weinig virus in zich hebben dat het niet meer aantoonbaar is... Als zij het condoom achterwege laten zijn ze echter weer meer vatbaar voor andere soa, die in combinatie met die ondetecteerbare viral load enorme problemen kunnen geven. En zo zijn we dan weer vertrokken. Of de combinatietherapieën: het volstaat dat er een zijn medicatie niet goed neemt waardoor het virus resistent wordt, en dat dan weer begint door te geven.

Dat betekent echter niet dat het hopeloos is. Nee, je moet voortdoen met de middelen die je hebt, en vooral proberen de motor van de epidemie te identificeren. Maar die hebben we nog altijd niet. En daarbij moet je ook nadenken over wat politiek en ethisch aanvaardbaar is.

a n d e r s d a n A m e r i k a

In de Verenigde Staten heb ik de ook de hysterische reacties gezien op hiv/aids. Amerikanen zijn heel 'kiem-bewust'. Je moet ook de symboliek van hiv zien: bloed en sperma. Vanuit een calvinistisch puriteins perspectief (prostituées, homoseksuelen,...) is dat de ideale cocktail voor de VS. Waar men bovendien de individuele verantwoordelijkheid centraal gaat stellen: als je besmet raakt, dan is het je eigen schuld. Amerikanen zijn nu eenmaal heel anders dan wij. Dat is dus een culturele factor, al zeg je daarmee alles en niks.

De vraag waarom de discussie omtrent de sluiting van ontmoetingsplaatsen in eigen land niet heeft gewoed, is moeilijk te beantwoorden. Wij hebben deelgenomen aan de Amerikaanse discussie. In San Francisco heeft men geprobeerd de *bath houses* te sluiten, en wij hadden daarover een artikel gepubliceerd. Op basis van ons GSRP-project konden wij aantonen, door allerhande combinaties van data te maken, dat het er daar absoluut niet onveilig aan toe ging. Omdat wij dat taboe doorbraken, hebben we trouwens nog een prijs gekregen van de *Aids Division* van de *American Anthropological Society*. Dat was trouwens niet het enige taboe: we hebben ook stelling genomen tegen de associatie alcoholgebruik en aids.

Wij hebben altijd benadrukt dat in plaats van sauna's te sluiten, je ze net kunt gebruiken als een instrument om aan preventie te doen. En we zien in Vlaanderen dat dat behoorlijk lukt: de meeste sauna's werken samen met Sensoa, zodat er preventiemateriaal beschikbaar is. Al is dat wel altijd een moeilijk samenwerkingsverband geweest. Maar in ons land zijn we om een of andere reden nooit op sauna's gaan focussen als oorden van verderf. Dat kan te maken hebben met het feit dat men weinig aandacht had voor homo's. Of misschien omwille van de houding van de overheid: hier heb je wat geld, doe ermee wat je wil, maar zwijg erover. Wat niet weet, niet deert.

Dat ACT UP hier nooit is doorgebroken, heeft dan weer te maken met onze goede verzorgingsstaat. Onze medische sector speelde daarbij eveneens een rol. We mogen immers niet vergeten dat bijvoorbeeld de Aidsreferentiecentra en mensen als Peter Piot en Nathan Clumeck altijd heel progressief zijn geweest. Naar mijn aanvoelen heeft de medische sector hier nooit een conservatieve, laat staan een repressieve houding aangenomen bij gans de aidsproblematiek.

Je hebt wel de Leuvense hoogleraar Omer Steeno gehad die nog in het begin van de jaren '90 homoseksualiteit min of meer als een ziekte voorstelde. Laten we zeggen dat dit een laatste zenuwtrekkje was van een generatie die had afgedaan. Men had me gevraagd aanwezig te zijn bij de daaropvolgende protestactie in het Leuvense UZ Gasthuisberg, om morele en wetenschappelijke backing te geven. Van het ene op het andere moment was ik daar woordvoerder, zonder dat ik daarop eigenlijk voorbereid was. Achteraf gezien leuk, maar op het moment zelf vraag je je af: 'Wat gebeurt hier?' Er zijn in die context veel dingen gebeurd die ik niet had voorzien.

i n s t i t u t i o n a l i s a t i e

Omstreeks de eeuwwisseling zijn de diverse aidsorganisaties gefusioneerd tot Sensoa. Naar mijn aanvoelen is dat op de langere termijn geen goede beslissing geweest. Ik neem daar soms een te extreme houding in, maar coördinatie is een noodzakelijk kwaad dat je moet beperken tot het minimale. In Vlaanderen wordt er nog altijd te veel aandacht besteed aan coördineren en te weinig aan uitvoeren. Ook het vroegere IPAC was zo'n coördinerend orgaan dat uiteindelijk op los zand was gebaseerd en zichzelf in stand probeerde te houden. Wat moest het in hemelsnaam coördineren? Toch kreeg je daar dan directieven van, terwijl het voor een activist eigenlijk niks voorstelde.

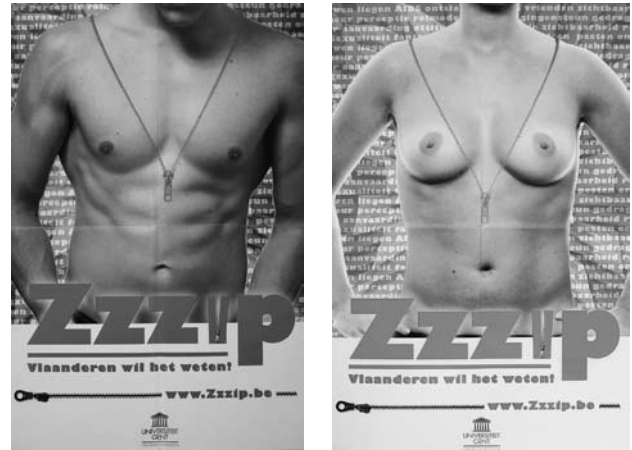
Met de fusie tot Sensoa heeft aidspreventie een verkeerd gezicht gekregen. Ik ben er nog altijd van overtuigd dat preventie – wil ze lukken – gedragen moet worden door de groep, door de gemeenschap. Preventie heeft goed gewerkt zolang ze *gay owned, gay visible* was. Nu is dat verdwenen. Dat is één element. Ten tweede gaat er te weinig m/v-kracht naar aidspreventie. Dat is eigenlijk iets waarvoor ik ook altijd binnen Het Aidsteam heb gewaarschuwd en dat ik er steeds op de agenda heb gezet. Hoeveel geld gaat naar de interne werking en de coördinatie, en hoeveel naar de werking op het veld? Daar heb ik dus wel wat bedenkingen bij.

Aidspreventie moet gedragen worden door de doelgroep, en dat is nu doorbroken. Je hebt een soort van institutionalisatie van aids gekregen, waardoor het een officiële aangelegenheid is, en de mensen zich niet meer aangesproken voelen door degenen die de boodschap brengen. Nochtans is niet enkel de boodschap van belang is, maar ook de verpakking ervan en de boodschapper. Dat zijn de drie zaken die samen zorgen of iets al dan niet goed gaat, en dat gaat op dit ogenblik niet zo goed.

En het vrijwilligerswerk, dat ik nog altijd het belangrijkste vind, is ook aan het verwateren. Ik denk dat heel veel vrijwilligers die aan aidspreventie doen rond homoseksualiteit, dat ook doen als bevestiging van hun homoseksualiteit, als een onderdeel van hun identitaire zelfbevestiging. Bij Het Aidsteam kwam je in een omgeving die zichtbaar heel homoseksueel was, waar homocultuur aanwezig was, en waar je je goed voelde als homo. Dat is niet meer aanwezig bij Sensoa. Enfin, dat is mijn inschatting als buitenstaander – ik kan het verkeerd hebben. Voor alle duidelijkheid: het is een probleem van structuren, niet van mensen. Want bij Sensoa werken echt fantastische mensen, hé.

a a n d e z i j l i j n

Kijk, dat is één van de luxes van de universiteit: je kan kritisch aan de zijlijn staan... OK, ik heb mijn wetenschappelijk onderzoek gedaan, heb daarbij risico's genomen en dat is goed uitgedraaid, heb relatief goed gepubliceerd en doe dat nog, en ik heb mijn mensen rondom mij heen. Maar ik heb aids niet nodig om als wetenschapper te bestaan: ik had net hetzelfde kunnen doen op een ander terrein dat mij interesseert, namelijk de sociale gerontologie. Dat geeft mij een andere kijk: meer

Affiches ter promotie van het Zzzip-onderzoek.

vanop afstand, kritischer, scherper. Terwijl organisaties zichzelf in stand moeten houden.

Natuurlijk kan het anders. Alles kan waar mensen activistisch zijn – dat is de wet van de sociale bewegingen. Je kan bij manier van spreken van een muis een olifant maken. Maar dat zie ik niet meteen gebeuren, en zelf heb ik er ook geen behoefte meer aan. Ik bedoel: alles heeft zijn tijd in het leven. We hebben nu de Zzzip-enquête en andere onderzoeken. Naast de periode van Het Aidsteam is dit nu de de beste periode van mijn leven. Dus ik sta er nu wat verder van, maar het is nog altijd een fantastische dreiging.

En wat de impact is van 25 jaar hiv/aids? Ik denk dat aids en Goede Liekens Vlaanderen over seks doen praten hebben. Het heeft seksualiteit bespreekbaar gemaakt via massamediale campagnes, en daardoor is het puur privé-karakter van seksualiteit iets meer publiek geworden. Ook homoseksualiteit is daarbij meer in beeld gekomen. Eerst het erotische en het exotische, later het emancipatorische.

Vroeger streefde de aidspreventie ook naar een andere invulling van seksualiteit, naar een 'ars erotica' en dus minder genitaal gericht. Er is een poging ondernomen om niet-penetrerende technieken te erotiseren waardoor het veiliger zou worden, maar je ziet nu terug een evolutie naar het genitale. Is het gelukt? Nee. Is het niet gelukt? Ik weet het ook niet. Er is toch wel wat genitale fixatie. Aan de andere kant is het ook zo sterk onbesproken. Ik denk dat mensen in gesprekken niet vlug zullen toegeven dat ze anale seks hebben, hetgeen de preventie ook een stuk lastiger en moeilijker maakt. En je ziet dat de pornografie niet volgt: condoms zie je hoe langer hoe minder.

Bart Hellinck

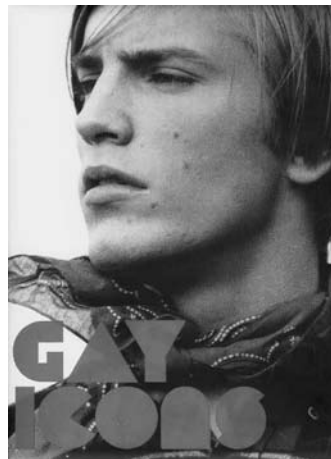
gay icons. london

Gay icons. London, National Portrait Gallery (2 juli - 18 oktober 2009)

Ook deze zomer was er een tentoonstelling met LGBT (*lesbian, gay, bisexual and transgender*) thema die me wederom naar London lokte. Deze keer was het de nu zo'n 150 jaar oude National Portrait Gallery die uitpakte met foto's van mensen die als *Gay Icons* ervaren worden.

"Zelfs tien jaar geleden zou een dergelijke tentoonstelling in dit instituut nog niet mogelijk geweest zijn", zo schrijft comédienne, auteur en presentatrice Sandi Toksvig in de inleiding van de catalogus. Ik ervaar ook zelf dat er de laatste jaren wel degelijk een omslag is gemaakt in Engeland. Ik herinner me hoe de British Library een paar jaar terug plots expliciet liet weten nu ook rond LGBT-thema's te willen werken. En dat lijkt ook te kloppen. U moet gewoon maar eens de woorden *gay* en *lesbian* intikken op hun homepage. En in navolging van de Verenigde Staten is er nu sinds 2005 ook in Engeland elk jaar een *LGBT History Month*. Gordon Brown zorgde dat de receptie voor de editie van dit jaar in Downing Street doorging. Wat jammer dat Margaret Thatcher, het mens dat het discriminerende Clause 28 nog de wereld heeft ingestuurd, ondertussen te dement is om dat nog te mogen meemaken.

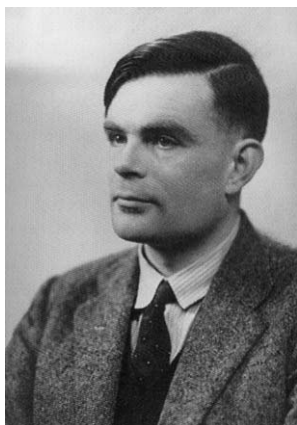
Tien Britse LGBT-persoonlijkheden werden door de organisatoren gevraagd om elk zes *gay icons* te kiezen: mensen die hen hadden geïnspireerd in hun homo of lesbisch zijn. Wat dus goed geteld zestig portretten en een erg verteerbare tentoonstelling opleverde. Bij de gekozen foto's konden de *selectors* kort vertellen waarom ze die of die persoon hadden gekozen. De tentoonstelling beperkte zich tot fotografisch materiaal wat dan ook betekende dat de kiezende LGBT-persoonlijkheden in hun keuze maximaal zo een 150 jaar terug in de tijd konden gaan. Toevallig of niet, zo staat tevens in de catalogus te lezen, valt die tijdsspanne ook een beetje samen met het historische ontstaan van de LGBT-emancipatie. Wat meteen de vraag oproept in hoeverre de opkomst van fotografie en massamedia in het algemeen juist zelf een rol hebben gespeeld in deze evolutie. Filmkenner Richard Dyer schrijft in de wat zwaar op de hand liggende inleiding van de catalogus, dat het net die massamedia

Cover van de catalogus.

zijn die het bestaan van de idee van een modern icoon (en dus ook het *gay icon*) mogelijk hebben gemaakt. Hoeveel mensen kregen vroeger de schilderijen van koningen en edellieden te zien die op de andere verdiepingen van de *Gallery* hangen? Soms maar een handvol. De plaatjes die tegenwoordig worden geschoten van onze tijdgenoten kennen een ander lot: ze gaan de wereld rond en doen er hun werk.

Niet alleen viel de tentoonstelling dus op door haar plaats in het erg traditionele kader van de National Portrait Gallery, ik vond ze ook fris op allerlei andere manieren. Zo werden inderdaad ook dijen van clichés gekozen door de tien *selectors* maar hing daar dan wel niet zomaar een beeld bij. Zo koos de bij ons schier onbekende Waheed Alli (ondernemer en politicus) voor pornoster Jeff Stryker maar zag je die in *all his usual glory* op een *artsy* foto in retro cowboy stijl. Deze foto werd helaas en vermoedelijk wegens niet tijdig opgeloste copyright-problemen niet in de catalogus opgenomen, maar vervangen door een bekendere en daardoor in mijn ogen mindere foto van Pierre & Gilles. De literatoren Alan Hollinghurst en Sarah Waters verrasten me het meest door te kiezen voor soms totaal onbekende of vergeten literaire voorgangers als Sylvia Townsend Warner en Gerard Manley Hopkins. Vaak leken de foto's inderdaad even oud en kwetsbaar als hun onderwerp. En ook Alan Turing hing er gelukkig bij. De man die mee stond aan de wieg van de computer, de Enigma codes kraakte en daarna onder immense druk zelfmoord pleegde omwille van zijn homoseksualiteit. "[I]t is to our eternal shame as a nation that ... we drove him to his death", schrijft oud-minister Chris

Alan Turing (foto National Portrait Gallery)

Smith. Ook daar merk je dat er wat roert in Engeland en dat eerherstel voor Turing er zit aan te komen. (Turing kwam aan zijn einde door een appel met cyanide te eten. Er wordt beweerd dat de regenboogappel met uitgebeten hap in het bedrijfslogo van Apple ernaar verwijst. Maar Apple bevestigt niet.)

Er werd ook erg vrij gekozen door de *selectors*. Een *gay icon* hoeft uiteraard niet zelf homo of lesbisch te zijn en de selecterende mannen en vrouwen kozen zowel mannen als vrouwen. Het gaf een goed gevoel van solidariteit waardoor ik me geen enkele keer heb afgevraagd of gemerkt of er nu meer mannen of vrouwen aan bod kwamen. Toch mag vermoed worden dat niet alle vrouwen gelukkig zullen geweest zijn met de titel van de tentoonstelling. Ook al is het dan zo dat de term *gay* zich in de loop der jaren in de Angelsaksische wereld effectief verbreed heeft tot mannen én vrouwen. Men kijkt er niet raar meer van op als Ellen DeGeneres als *gay* wordt omschreven. Mogelijk heeft het uitgeven van twee edities van de catalogus wat te maken met die hoe dan ook onvermijdelijke man-vrouw strijd. De tentoonstelling adverteerde ook in het Londense straatbeeld met alleen het portret uit 1968 van acteur Joe Dallesandro (door Paul Morrissey). Maar in de museumshop werd de catalogus met k.d. lang op de cover gepresenteerd als een collector's item. De bezoeker kon op de tentoonstelling eveneens kaartjes invullen waarop hij zelf een naam kon noteren die voor hem veel had betekend. Uiteindelijk zouden er dan enkele gelukkigen worden uitgeloot die elk

een catalogus gesigineerd door de tien *selectors* konden winnen. Wie de tentoonstelling niet zag moet niet echt treuren. Alle teksten en foto's (op die van Jeff Stryker na dus) worden in de catalogus hernomen. Al mis ik duidelijk de materiële ervaring van de toestand van de foto's in de catalogus. De moderne reproductie kan dit gevoel niet weergeven en daardoor lijkt voor wie alleen de catalogus kan zien de tentoonstelling wat licht.

Aan de ingang van het museum vond ik tevens een promotionele kaart die liet weten dat recent ook een werk van David Hockney (*Self-portrait with Charlie*) werd aangekocht. Waardoor de National Portrait Gallery subtiel liet weten dat deze tentoonstelling geen uitzondering zal zijn en er blijvende aandacht zal zijn voor de LGBT-thematiek.

Tot slot nog een gouden tip. Wie London eens vanuit een ongewone panoramische hoek wil zien kan dat vanuit het restaurant op de bovenverdieping dat vrij toegankelijk is daar de toegang tot het museum, met uitzondering van de tijdelijke tentoonstellingen zoals deze *Gay Icons*, gratis is. Wie niet te veel geld wil uitgeven kan er 's namiddags een *battered score* met *tea* gaan drinken en er genieten van het heerlijke uitzicht.

Hans Soetaert

ISBN van de catalogus : 9781855144002

www.bl.uk/

www.lgbthistorymonth.org.uk/

ernest glinne (1931 - 2009)

Ernest Glinne à la première journée internationale des homosexuels, en 1978 à Gand.

Le 10 août dernier est décédé Ernest Glinne, qui, à la fin de 1977, avait déposé la première proposition de loi visant à abroger l'article 372bis du Code pénal. Cet article, voté par le Parlement en 1965, réprimait l'attentat à la pudeur, commis sans violences ni menaces par une personne âgée de 18 ans au moins sur la personne ou à l'aide de la personne d'un mineur du même sexe âgé de moins de 18 ans. Il relevait donc la majorité sexuelle de 16 à 18 ans pour des actes homosexuels. Glinne, député socialiste de l'arrondissement de Charleroi depuis 1961, avait voté en faveur de la nouvelle loi sur la protection de la jeunesse, qui instaurait l'article 372bis discriminatoire. Douze ans plus tard – il avait déjà été ministre de l'Emploi et du Travail de 1973 à 1974 – il se ralliait à une tentative pour réparer cela. Michel Vincineau, ancien professeur à l'ULB et auteur de l'exposé des motifs de la proposition de loi, le formulait ainsi dans le numéro 12 de 'Het ondraaglijk besef': "Je lui ai expliqué la problématique. Et il m'a répondu: 'Bon, rédigez-moi une proposition de loi, avec l'exposé des motifs. Je changerai ce que j'estimerai devoir changer.' Pourtant il n'a pas changé un mot: il l'a signée et il l'a déposée. C'était très facile. Mais Glinne était quelqu'un qui avait une grande indépendance d'esprit – aujourd'hui encore d'ailleurs – et qui ne faisait pas partie de la frange sclérosée du PS. Un homme qui pouvait s'affirmer, et il n'hésitait pas lorsqu'il estimait quelque chose juste." Abroger l'article 372bis était d'après l'exposé des motifs, et donc selon 'Ernest le rebelle', un moyen "de progresser vers une société qui reconnaîtrait à chaque individu le droit de s'épanouir et de se réaliser dans le respect le plus total de soi-même et des autres". Il a ensuite présenté personnellement sa proposition de loi à la première journée internationale des homosexuels, le 18 mars 1978 à Gand. Dans un discours bilingue et fort applaudi il y déclara qu'un homosexuel a les mêmes sentiments, déceptions, craintes et joies que tout un chacun, et qu'il était ni malade, ni dangereux sur le plan moral.

A l'époque la revue 'La Gauche' l'a félicité pour sa proposition de loi qui était "exemplaire de clarté, de dignité et de courage politique". Cette dernière dénomination reflétait tout de suite que la proposition n'avait pas l'ombre d'une chance de réussir. Glinne en était parfaitement conscient. Il espérait néanmoins que son initiative contribuerait à l'évolution de l'opinion publique vers une attitude plus ouverte et compréhensive vis-à-vis de l'homosexualité. En 1979 Glinne quitta la Chambre pour le Parlement européen, où il continuerait à témoigner de l'intérêt aux luttes contre la discrimination et le sida. Ce n'est que six ans plus tard que l'article 372bis fut finalement abrogé.

Ancien bourgmestre de Courcelles (près de Charleroi), député de 1961 à 1994, ancien ministre, ancien chef du groupe socialiste au Parlement européen, en 1981 presque élu comme président du PS – Guy Spitaels avait emporté la victoire d'une courte longueur – et pendant pas mal d'années un représentant de premier plan de l'aile gauche du PS, Ernest Glinne n'était pas n'importe qui. En plus il était probablement le seul qui pouvait encore répondre à certaines questions qui nous regardent. Parce que les origines de l'article 372bis restent un peu mystérieuses. Freddy Terwagne (1925-1971), député socialiste, était l'auteur de l'amendement par lequel l'article 372bis a vu le jour, et lui était un ami personnel de Glinne. Quels avaient été ces motifs précis? Dans quel contexte avait-il formulé son amendement? Pour obtenir des réponses j'ai vainement essayé pendant des semaines, il y a quelques années, d'interviewer Ernest Glinne. Je lui ai écrit plusieurs lettres et je lui ai téléphoné presque chaque jour... Deux fois nous nous sommes donné rendez-vous. Deux fois il n'est pas venu. Apparemment il n'avait pas beaucoup d'envie de témoigner... Dommage.

BH

m é m o i r e s

Les recherches à thème homosexuel/lesbien se dérobent encore trop souvent à notre vue. Pourtant chaque année de plus en plus d'étudiant(e)s choisissent de se mettre à une telle étude. Voici donc une liste certainement incomplète de mémoires des deux dernières années académiques et quelques suppléments aux aperçus que nous avons déjà insérés dans ce périodique.

Argento Anna

Le Family Relations Test comme technique de recherche des représentations relationnelles et socio-affectives. Etude trigénérationnelle de familles homoparentales (gays et lesbiennes), ULg, 2008, psychologie

Artois Philippe

De Georges Eekhoud à Suzan Daniel. Représentation d'identités sexuelles à Bruxelles, 1918-1953, ULB, 2007, histoire

Baerts Ruben

Holebiseksualiteit in het sekundair onderwijs, Katholieke Hogeschool Limburg, 2007, lerarenopleiding

Berth Veronique

Verkennd onderzoek naar de beleving van relaties en seksualiteit/intimiteit van oudere homomannen (50+) in Vlaanderen en Brussel, VUB, 2006

Blanchet Fanny

Lorsque l'adolescent se découvre à travers sa sexualité. De l'orientation hétérosexuelle à l'orientation homosexuelle, ULg, 2009, psychologie

Blomme Mieke

Homoseksueel ouderschap in de gezinspedagogische literatuur, UGent, 2008, onderwijspedagogiek

Buyst Eva

To test or not to test? Onderzoek naar de determinanten van HIV-testgedrag bij homo- en biseksuele mannen tussen de 16 en 25 jaar, met focus op sociale steun, UGent, 2007, sociologie

Carmon Aurélie

Au pays des tondeuses et des sacs à dos : étude de l'impact des perceptions de la discrimination sur l'estime de soi et du rôle de la visibilité du stigmaté associé à l'homosexualité, UCL, 2009

Collin Laetitia

Quelles observations pourrait-on tirer, en utilisant les outils qui permettent d'analyser les mots, le rapport du langage et du genre entre la population des femmes transsexuelles et la population des femmes hétérosexuelles pour exprimer un orgasme?, ULg, 2008, psychologie

Coppieters Sieglien

AIDS op de buitenlandse politieke agenda van de EU, UGent, 2007, politieke wetenschappen

Coussement Julie

Das Ehe- und Adoptionsrecht von Homosexuellen in Belgien und Deutschland. Ein Vergleich, Hogeschool Gent, 2009, meertalige communicatie

Crasson Lionel

Images et représentations de l'homosexualité à travers un média de masse: le magazine Têtu, ULg, 2007, communication

Debois Marie

L'homosexualité, de la quête identitaire à l'enjeu marketing, ULB, 2007

De Bruyckere Julie

Attitudes ten opzichte van holebi's, gemeten in het Vlaamse onderwijs. Een explorierend onderzoek, UGent, 2006, sociologie

De Gheyndt Laurence

Analyse de la transsexualité par confrontation des théories psychanalytiques et de la théorie des 'Gender Studies', UCL, 2008

De Grauwe Ellen

Hoe gaan holebi's om met hun kinderwens? Een belevingsonderzoek bij same-sex koppels aan de hand van Queer Theory, UGent, 2008, sociaal werk

De Groote Iris

De invloed van lesbisch en homoseksueel ouderschap op de ontwikkeling van het kind, KULeuven, 2008, familiale en seksuologische wetenschappen

de Halleux Noémi

Inceste père-fils et homosexualité. Etude approfondie de la littérature, UCL, 2006

De Laet Steven

Homoseksualiteit & gezondheid in een Islamitische context. Een exploratief onderzoek naar de gezondheidstoestand van allochtone homoseksuele mannen in Vlaanderen, Lessius Hogeschool, 2008, toegepaste psychologie

Deleersnyder Dominique

Perceptie en aanpak van het holebifenomeen door politie-instanties en hulpverlening. Een exploratief onderzoek in Oudenaarde, UGent, 2006, criminologische wetenschappen

De Meyere Ann

Transitiebeleving en gedrag van oudere homomannen in Vlaanderen, VUB, 2007

De Muynck Katja

Homoseksueel ouderschap. De kinderwens en realisatie ervan bij mannelijke homoseksuelen, KULeuven, 2009, familiale en seksuologische wetenschappen

De Roeck Iris

Kinderprostitutie in België. Profielanalyse van prostitue(é) en prostituant, UGent, 2007, criminologische wetenschappen

Dessart Jonathan

Ethique et politique. La question homosexuelle en Belgique, FUCAM, 2008

De Vreese Maaïke

Jongensprostitutie: een keuze of niet? Drijfveren en motieven van jongens in de prostitutie, UGent, 2006, criminologische wetenschappen

Devriendt Ellen

'Mn.Zkt.Mn.' of 'De roze loper'. Kwalitatieve inhoudsanalyse en receptie-onderzoek naar homoseksualiteit op de Vlaamse televisie, UGent, 2007, communicatiewetenschappen

Dewaele Alexis

De sociale netwerken van holebi's. Over vriendschap en andere bloedbanden, UA, 2008 (doctoraat)

Dewaele Kristof

Het verband tussen seksuele en interpersoonlijke inhibitie. Een cross-sectieel onderzoek bij een holebi- en heteropopulatie, UGent, 2007, klinische psychologie

De Wolf Stefanie

QUEER and FEAR. Beschrijving, analyse en interpretatie van de homoseksuele tendensen in het werk van Francis Bacon tegen de maatschappelijke context van het contemporaine Engeland, VUB, 2008

Driesmans Ine

Holebi. Een kwalitatieve studie naar de invloed van onderwijsvorm op de tolerantie, Lessius Hogeschool, 2009, toegepaste psychologie

Eseka-Kilumbu Aimée

Psychosociale begeleiding van hiv- en aidspatiënten, Hogeschool Gent, 2008, ziekenhuisverpleegkunde

Gijsemans Margo

Geweld tegen holebi-jongeren, KULeuven, 2008, criminologische wetenschappen

Giron Rudi

Niet alleen de dokter stak een handje toe. Studie van sociale steunprocessen bij hetero- en lesbische koppels, zwanger via een reproductieve techniek, UGent, 2006, sociologie

Goessens Katleen

Life-review bij oudere homoseksuele mannen, VUB, 2008

Gossé Magali

Transseksualiteit. Medische oplossing geremd door de wetgeving? Een evaluatie van de wet van 10 mei 2007 betreffende transseksualiteit, KULeuven, 2009, familiale en seksuologische wetenschappen

Grau Sébastien

Le représentation de l'homosexualité masculine dans les romans érotiques de Mirabeau et de Nerciat, ULg, 2009, langues et littératures romanes

Gueral Ridha

Geweld op holebi's, UGent, 2006, criminologische wetenschappen

Hannot Patrick

Les injures homophobes et la construction d'identité des homosexuels, ULB, 2007, psychologie

Hollevoet Lore

De representatie van homoseksualiteit in de Amerikaanse film. Drama sinds 1990, UGent, 2007, communicatiewetenschappen

Keita Salifou

Pratiques homosexuelles et risques de transmission du SIDA en Afrique subsaharienne (Cas des hommes ayant des relations sexuelles avec des hommes à Bamako/Mali), ULB, 2007

Kesteloot Laurent

Religion et homosexualité. Les raisons psychologiques d'une aversion, UCL, 2009

Ketels Bjorn

Danser sur un volcan. Een criminologisch en juridisch onderzoek naar het fenomeen barebacking en ander risicovol seksueel handelen, UGent, 2007, criminologische wetenschappen

Laurent Marie-Pierre

La conviction transsexuelle et le lien à l'autre. Esquisse théorico-clinique, UCL, 2007, psychologie

Ledent Charlotte

Le processus de (re)construction identitaire des sujets transsexuels FTM. Etude des enjeux (affectif et sexuel) et-ou collectifs (psychosociaux) liés à la (re)construction identitaire des personnes transsexuelles FTM en cours de processus de réassignation, UCL, 2007

Lemiaux Ludovic

Etude du désir d'enfant et des représentations de la parentalité chez les gays, ULB, 2007, psychologie

Lismont Elisabeth

Een exploratief onderzoek naar het mediagebruik bij mannelijke travestieten in Vlaanderen, UGent, 2007, communicatiewetenschappen

Lourdaux Greet

De duale leefwereld van holebi's. Een kwantitatief onderzoek naar de determinanten van verbondenheid met de holebigemeenschap en/of de heterogemeenschap, UGent, 2006, sociologie

Mackendas Tamara

Condoomgebruik bij homoseksuele mannen in Vlaanderen. Een empirisch onderzoek, KULeuven, 2007, familiale en seksuologische wetenschappen

Mahieu Annik

Een veld in transitie. Literatuurstudie over de historiek, etiologie, behandeling, seksualiteit en tevredenheid van transseksuelen, KULeuven, 2009, familiale en seksuologische wetenschappen

Massart Veerle

De diagnostische waarde van afsprakenontrouw en zelfgerapporteerde therapieontrouw voor virologisch falen bij HIV-patiënten, KULeuven, 2008, verpleegkunde

Mathy Olivier

Le lobbying d'une ONG au sein des institutions européennes dans le cadre de la lutte contre le sida: Stop Aids Alliance, ULB, 2008, sciences politiques

Messagie Kim

Een inhoudsanalyse van anti-aids campagnes in België, UGent, 2007, toegepaste economische wetenschappen

Moget Emilie

Homoparentaliteit. La fonction paternelle dans la dynamique familiale lesbienne, UCL, 2008, études de la famille et de la sexualité

Moons Liesbet

De invloed van psychografische kenmerken op het consumentengedrag bij holebi's, VLEKHO, 2005, handelswetenschappen

Morreale Angelina

Les origines de l'homosexualité masculine. Approche par les récits de vie, UCL, 2008

Mosen Kristel

Le désir sexuel dans les couples lesbiens, en rapport avec les concepts de pouvoir et d'intimité, ULg, 2007, psychologie

Neefs Hans

Between sin and disease. A historical-sociological study of the prevention of syphilis and AIDS in Belgium (1880-2000), KULeuven, 2009, sociale wetenschappen (doctoraat)

Noukens Katleen

Oh nee, een homo in de klas! Een onderzoek betreffende de tolerantie naar holebi's bij jongeren in de 2de graad van het secundair onderwijs, Lessius Hogeschool, 2009

Paternotte David

Sociologie politique comparée de l'ouverture du mariage civil aux couples de même sexe en Belgique, en France et en Espagne. Des spécificités nationales aux convergences transnationales, ULB, 2008, sciences politiques (doctorat)

Pauwels Matthias

Muhannatun in de homoseksuele Arabische literaire traditie. Meesters in het koppelen, KULeuven, 2008, arabistiek en islamkunde

Peumans Wim

Seks en stigma in beweging. Een etnografisch onderzoek naar homoseksuele en lesbische allochtonen van eerste en anderhalve generatie in België, KULeuven, 2009, sociale en culturele antropologie

Piazza Aurélie

Gaydar. Les homosexuels ont-ils une aptitude à se reconnaître entre eux? Influences des indices visuels statiques, des stéréotypes et du niveau d'homophobie, ULg, 2007, psychologie

Pieters Angéline

Druggebruik bij holebi's. Onderzoek naar gebruikspatronen, motieven, risico- en beschermingsfactoren, UGent, 2008, criminologische wetenschappen

Populaire Cécile

Etude de l'inscription filiative chez des enfants conçus par IAD [insémination artificielle avec donneur] en contexte homoparental féminin, ULB, 2008, psychologie

Ramault Nathalie

Partnergeweld. Een onderzoek naar het verschil in partnergeweld tussen holebi's en hetero's, IPSOC, 2007

Rebon-Portillo Alejandro

Does Saint Paul condemn homosexuality in Rom 1:26-27? A historical-critical analysis, KULeuven, 2008, godgeleerdheid

Reyntens Caroline

"Dokter, ik wil een HIV-test." Eenvoudige vraag, complex antwoord. Resultaten van een kwaliteitsverbeterend project rond HIV-counseling door de huisarts, KULeuven, 2008, huisartsgeneeskunde

Romeijnders B.

Genderidentiteit en communicatie. Toegepaste studie van de logopedische behandeling van verbale en non-verbale communicatie bij transseksuelen en transgenderisten, Arteveldehogeschool, 2008

Ruyseveldt Johan

Van homofilie tot queer in de film. De nood aan een gay intifada, Hogeschool Sint-Lukas, 2008

Savéant Claire

Introduction à la question de l'homoparentalité. Revue critique et ouvertures pluridisciplinaires, UCL, 2008

Schulpé Hanne

De schijnbevrijding. Een discoursanalyse van de beeldvorming van homo-seksualiteit in de hedendaagse jeugdliteratuur, KULeuven, 2008, culturele studies

Schulpé Hanne

"Why are all the good ones gay?" An introductory guideline to the phenomenon of slash, KULeuven, 2007, Germaanse talen

Schumacher Catherine

La paternité chez les couples gays. Motivations du choix de la coparentalité, ULg, 2007, psychologie

Smits Hannelore

Hoe zou je als ouder reageren, moest je te horen krijgen dat je zoon of dochter homoseksueel is?, Lessius Hogeschool, 2009

Steyaert Tamara

Homoseksualiteit binnen de schoolmuren, Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende, 2008

Teney Céline

Attitudes toward lesbians and gay men among pupils in Brussels. A multilevel approach, KUB, 2008, QASS

Trovarelli Vanessa

"Bi" Une syllabe qui défie les normes sexuelles contemporaines? Les représentations sociales de la bisexualité, UCL, 2007, études de la famille et de la sexualité

Valgaeren Katrien

Ich bin wie Gay. Een analyse van de Homo top 100 en kwalitatieve diepte-interviews met holebi's, KULeuven, 2009, communicatiewetenschappen

Van Cauteren Lies

Sekseverschillen in sociale steun. Een kritische analyse binnen homoseksuele relaties, UGent, 2007, klinische psychologie

Van den Heuvel Dimi

'Even onder de onzen?' 'Homoseksuele' identiteitsvorming bij mannen in de stad Antwerpen tijdens de tweede helft van de twintigste eeuw, UA, 2009, geschiedenis

Vandepierre Ans

De rol van emotionele intelligentie bij de expressie van seksuele voorkeur, VUB, 2006

Vandepoortae Gabrielle

Approche anthropologique féministe queer du groupe 'des drags kings de Bruxelles', UCL, 2008, anthropologie

Van Geet Nele

Roze media. Een verkennend onderzoek naar het media-aanbod voor holebi's in Vlaanderen, UGent, 2006, communicatiewetenschappen

Van Herzele Stien

Voorzieningen voor hulpvragen van pedofielen, UGent, 2009, criminologische wetenschappen

Vanhoegaerden Gert

Hoe holebireclame gepercipieerd wordt door jongvolwassenen, VLEKHO, 2008, handelswetenschappen

Van Kerckhove Kelly

Seksueel gedrag, seksuele identiteit, en voorkeur bij Oostvlaamse adolescenten. Een time-lag studie, UGent, 2008, klinische psychologie

Vanlook Cristina

Holebi's in het onderwijs. Een pleidooi voor aanvaarding en integratie, Hogeschool Gent, 2008

Vanneste Nele

In de greep van het vergif? De bestrijding van syfilis in Gent tijdens de 18de en 19de eeuw (comparatieve analyse met aids), UGent, 2008, geschiedenis

Van Reeth Mieke

Lesbisch ouderschap na kunstmatige inseminatie met donorsperma. Literatuurstudie met ethische afweging vanuit personalistisch perspectief, KULeuven, 2006, familiale en seksuologische wetenschappen

Van Vaerenbergh Els

A spectrum of fabulous creatures. Representations of homosexuality in Tony Kushner's Angels in America, VUB, 2008

Verbiest Inge

Seksuele betrekkingen tussen meesters en slaven in het oude Rome, VUB, 2009

Villette Tilman

L'évolution de la construction du personnage homosexuel masculin dans les séries télévisées américaines. Etude de cas, UCL, 2007, communication

Wancour Tineke

Seks op het internet? De sensoa-jongerenwebsite binnen de leefwereld van 12 tot 18 jarigen. Een kwalitatief onderzoek naar seksuele vorming en seksualiteitsbeleving, UGent, 2006, sociale agogiek

acquisitions

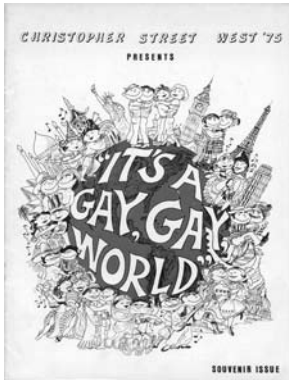

Quelques périodiques, datant des années '60, '70 et '80.

Dans le numéro 13 de ce périodique est paru le témoignage de Louis Renkin, qui pendant 26 ans a participé aux activités du Centre de Culture et de Loisirs (dès 1974 Infor-Homosexualité – C.C.L.), dont 17 ans comme président. Le 9 juin dernier il est décédé inopinément à l'âge de 70 ans. Environ une semaine plus tard – nous ignorions encore sa mort – nous sommes allés à Bruxelles pour y aller chercher ce qu'on avait dépeint au téléphone comme étant les archives d'Infor-Homosexualité. Depuis nous avons constaté que ce n'était le cas que très partiellement. Cette collection d'archives, de périodiques et de documentation qui remplissait la grande voiture, nous surprenait à plus d'un titre. Par exemple parce qu'une grande partie de cette acquisition – heureusement surtout des revues que nous possédions déjà – était moisie et a dû être détruite immédiatement. Et en plus pour son contenu. Le nombre de documents d'archives stricto sensu d'Infor-Homosexualité est très limité, et d'autant plus si on tient compte du fait que l'association a existé pendant un demi-siècle. Il y a de la correspondance, datant des années '60 et '70, avec des groupes à l'étranger (Arcadie, Arcadie Flandres, le GLF à Londres, ONE...) et des documents similaires mais plus récents (le début des années '90) de groupes belges. A cela s'ajoutent des rapports d'activités (1974-1980) et des documents disparates concernant entre autres la bibliothèque ou quelques conférences.

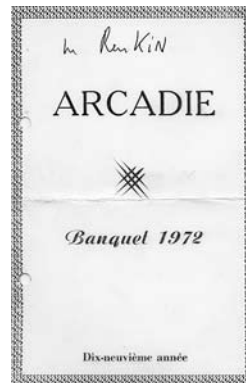
A notre grande surprise la collection comprend aussi (une partie) des archives d'autres groupes: dans une mesure moindre Main-Tenant (Liège), mais surtout Regard Pluriel, groupe d'action contre la répression sexuelle. Il y a un registre des comptes-rendus des réunions (1981-1983), de la correspondance, et des dossiers concernant l'organisation de la fête homo/lesbienne à Mons (1981) et le comité de soutien d'Eliane Morissens, l'institutrice lesbienne qui avait été licenciée après avoir témoigné dans une émission télévisée. En outre il y a un dossier concernant les rencontres d'Adého et de La Communauté avec le Conseil Général de l'Apostolat des Laïcs et l'organisation Porte Ouverte (1975 et 1977), une série de (photocopies de) lettres de téléspectateurs à l'occasion de l'émission Ecran Témoin (1982), pas mal de convocations, comptes-rendus et communiqués de presse d'Antenne Rose et de la Fédération des Groupes Homosexuels de la Communauté Française de Belgique (première moitié des années '80), quelques exemplaires de la revue américaine 'One' (années '50-'60), plusieurs des premières années de 'La lettre de la Communauté [du Christ Libérateur]', le premier (et probablement le seul) numéro du journal bilingue (anglais/français) 'Aware', et cetera.

Une annonce d'un leather meeting, organisé par Eagles MC Liège.

Un sous-bock de 'Het Aidsteam'.

Le menu du banquet d'Arcadie en 1972 (exemplaire de Louis Renkin).

Un dépliant du Groupe Libération Homosexuels (vers 1980).

L'année passée le Fonds Suzan Daniel a aussi pu accueillir par exemple:

- le texte d'une conférence de Suzan Daniel, donnée le 29 décembre 1944, concernant l'amour et les perversions sexuelles
- deux dossiers juridiques, l'un concernant la contestation d'un licenciement, l'autre (canonique) concernant l'annulation d'un mariage ecclésiastique à cause de l'homosexualité du mari
- des documents d'archives de Xtra, Het Aidsteam, la section gantoise du Roze Aktiefrent...
- toute une série d'affiches, livres, flyers et périodiques (Agenda Projet X, Tijdingen over Seksuologie...)

Des affiches des 'Lesbianaires' (1983) et du CHE (1984).

BH

o n d e r a r t i e s t e n

Uit het fotoboekje van de CD 'Yasmine'.

Het plotse overlijden van eerst Yasmine (Hilde Rens), eind juni, en vervolgens begin oktober van Felice (Dré Steemans) zorgde voor schokgolven in Vlaanderen en beroerde ook vele holebi's. Zangeres en tv-presentatrice Yasmine was voor velen een rolmodel, onder meer omwille van de ongedwongen manier waarop ze openlijk lesbisch was. TV-figuur Felice behoorde dan weer tot een generatie BV's die het belangrijk genoeg vond om uit de kast te komen, en wanneer nodig verleende hij steun aan de holebibeweging.

Het wegvallen van beide figuren heeft al heel veel inkt doen vloeien. Omdat het Fonds Suzan Daniel enerzijds niet gewoon wil herkauwen wat al elders te lezen was, maar anderzijds ook niet volledig wil voorbijgaan aan deze gebeurtenissen, leest u hier de getuigenis van Jo Leemans. Want hoe ging het er vroeger aan toe in het artiestenmilieu, toen het begrip 'Bekende Vlaming' nog niet was uitgevonden, en – voor de coming out van Will Ferdy in 1970 – van openlijk homoseksuele of lesbische artiesten eigenlijk nog geen sprake was?

Zangeres, presentatrice en actrice Jo(sephine) Leemans is in 1927 geboren in Mechelen en kwam in 1953 bij de openbare omroep terecht. Ze werkte er met de orkesten van Francis Bay en Fernand Terby, zong alle klassiekers uit die tijd, scoorde diverse hits, werd de Vlaamse Doris Day genoemd, presenteerde op radio en televisie (ook in Nederland), enzovoort.

e e n w a a r s c h u w i n g

"Ik heb heel veel homovrienden", getuigt ze, "maar als kind heb ik daar zelfs niet over horen spreken. Dat was een soort van taboe. Ik herinner me wel nog iets uit de periode dat ik op pensioonaat was. Op ongeveer elfjarige leeftijd ben ik immers naar het pensioonaat in Marche-les-Dames gestuurd. Mijn papa was conciërge van een grote fabriek in Willebroek – 'den ammoniak' – dat in Italiaanse handen was en waar enkel Frans werd gesproken. Ook bij ons thuis werd er Frans gesproken, want dat was een heel militaire

familie. Twee ooms waren luitenant in de Mechelse Dossin-kazerne en mijn papa was ooit gendarme te paard geweest. Dat was allemaal in de taal van Molière. Maar mijn Frans was niet mooi genoeg en dus werd ik naar de karmelieten in Marche-les-Dames gestuurd. In mijn aanwezigheid werden mijn ouders toen meteen aangesproken over een leerlinge, een jonge vrouw die bijna in het laatste jaar zat, en waar ik geen contact mee mocht hebben. Wij werden verwittigd voor haar. Ik wist niet waarom, maar blijkbaar kreeg mijn papa dat ingefluisterd want hij zei me: 'Als die tegen u spreekt, moet je het komen zeggen'. Dat ging dus over een lesbische leerlinge, die daar waarschijnlijk al eens een meisje zal hebben aangesproken. Dit is het enige contact met het thema dat ik mij uit mijn jeugd herinner.

Nooit heeft men mij echter enige uitleg gegeven over die ene leerlinge. Dat was toch taboe en daar werd nooit over gesproken. We waren een heel 'gezonde' familie. (lacht) Zo noemden ze dat. Want voor de mensen vroeger was dat een ziekte. Mijnheer pastoor kon er iets aan doen, en op basis van de schandalen die nu regelmatig de media halen doet hij er inderdaad iets aan... Tijdens het eerste jaar bij de nonnetjes, toen ik klein was, had ik altijd een appel of sinaasappel bij voor de *half-cours*, zoals men dat noemde. De onderpastoor, die ons ook les gaf, vond dan altijd de mogelijkheid om die appel of appelsien af te pakken en die in de zak van zijn soutane te steken, waar ik die vervolgens moest uithalen. Ik mag niet zeggen dat ik er ooit iets anders heb uitgehaald, maar ik vrees dat het niet zonder bijbedoeling was. Ooit heb ik daarover iets tegen mijn papa gezegd, en gendarme geweest zijnde is hij toen met zijn fiets naar de pastorie gevlogen, heeft die onderpastoor bij zijn kraag gepakt en hem duidelijk gemaakt dat het moest gedaan zijn of dat hij er anders niet goed van zou zijn.

Later heb ik in het pensioonaat toch ook ondervonden dat er bij de nonnen zaken aan de hand waren... Waarom waren ze non geworden? Uit godvruchtigheid? Of omdat ze zich geen wisten met hun problemen en dat het daar niet zou opvallen? Daar had ik op den duur wel een zicht op. Al heb ik daar zelf nagenoeg geen last van gehad. Er was enkel die ene non die altijd mij wou wassen. Want wij werden toen gewassen. Wij waren toen twaalf à dertien jaar, maar wij moesten nog worden gewassen: wij konden dat blijkbaar niet zelf. Dat vond ik heel gênant, want zij waste mij heel degelijk, hoor. Ook dat heb ik ooit eens thuis gezegd, en dat gaf eenzelfde resultaat: mijn papa is naar het pensioonaat gespoord om tegen moeder-overste te zeggen dat het niet kon zijn. En vanaf dat moment was het gedaan."

d e f r a n k m o e s t v a l l e n

"Eigenlijk ben ik pas echt met het onderwerp in contact gekomen toen ik begon te zingen. Dan kwam ik immers enorm veel mensen tegen waarvan ik het aanvankelijk niet wist, maar die mij omhelsden en omarmden, en waarvan ik heel veel vriendschap kreeg. In het begin dacht ik: 'Amai, ik heb veel fans. Zouden die allemaal een boontje voor mij hebben?' Uiteindelijk bleken die vrienden homo te zijn. En dat was heel plezant.

Dat bleek trouwens ook het geval met veel collega's. Maar eigenlijk werd daar nooit over gesproken, nee. Je moest daar zelf achter komen. Ik bedoel: soms werd ik er door anderen wel op gewezen dat iemand homo was. 'Zeg, je weet toch wel dat die waar je altijd bij bent, homo is?' 'Hoezo, dat is een homo? Die heeft toch nooit een jongen bij zich?' Want voor mij moest een homo altijd een vriend bij zich hebben. Meestal viel ik uit de lucht. Voor mij zien zij er niet anders uit, met uitzondering van de heel demonstratieve types. Ik heb dat dus moeten ondervinden, moeten leren, moeten meemaken. En ik heb jaren de frustratie meegedragen van: wat doen die eigenlijk? Hoe gaat dat? (lacht) Tot een collega me dat eens heeft uitgelegd.

In die tijd deelden wij loges met collega's. Sommigen begonnen zich dan gewoon uit en om te kleden. Op die manier begon natuurlijk mijn frank te vallen: 'Ik ben toch niet zo lelijk..., en toch gebeurt er niks.' (lacht) Met een hele goede vriend en collega ben ik ooit naar Oost-Berlijn gegaan om er op te treden. Wij hadden een grote hotelkamer in Unter den Linden, met een grote badkamer. Dan riep hij: 'Leemans, was mijn rug eens!' Wij liepen daar rond *in ons bloteke*. Ik moest niet bang zijn voor hem, en dat was wel gemakkelijk. Daar hebben we veel plezier gemaakt. Als we samen in een bar zaten, gebeurde het dat ik zei: 'Oh, daar zit toch een schoon meubel op de hoek van de bar.' Dan antwoordde hij: 'Ge zijt te laat, jong.' (lacht) Eigenlijk heb ik daar zelf nooit problemen mee gehad. Niet met de homoseksuele collega's. En evenmin met de lesbiennes. Ooit heb ik bijvoorbeeld in Parijs een hotelkamer gedeeld met een lesbische collega. We hebben ons toen goed geamuseerd. Op geen enkel moment is er echter iets verkeerd gebeurd.

Wat mijn homoseksuele collega's in hun privéleven deden, was en is mijn zaak niet. Ze gaan met hun noden waar ze moeten gaan. Al heb ik wel een grondige hekel aan bijvoorbeeld een man, getrouwd en met drie kinderen, die naar de jongens gaat."

Het boek dat Dré Steemans schreef over zijn internaatsjaren.

g e e n g e s p r e k s o n d e r w e r p

"In de jaren '60 heb ik vaak in Nederland gewerkt, en daar gingen de homo's er toch veel opener mee om. Zij zeiden het meteen zelf, expliciteerden het. 'Dag meid, je moet niet bang zijn, hoor.' Of: 'Mag ik je zoenen? Het kan geen kwaad, hoor.' (lacht) Dat soort dingen gebeurde hier niet. Hier wist je het omdat je het op den duur leerde kennen en zien. Want opnieuw: daar werd niet over gesproken. Zelfs niet onder collega's. Zelfs niet als we een hele tijd met elkaar op tournee waren. Geen van mijn collega's is ooit bij mij zijn of haar hart komen luchten. Ik weet dat sommigen met zichzelf in de knoop zaten, maar dat was geen gespreksonderwerp. Anderen stopten dat weg, maar worstelden absoluut niet met hun homoseksualiteit.

Of het merendeel van hen indertijd alleenstaande was, een relatie had en al dan niet samenwoonde... weet ik dus echt niet. Zij spraken daar niet over, en wij evenmin. In de artistieke wereld maakt dat uiteindelijk geen verschil. In latere jaren was er echter soms toch wel wat kritiek op diegenen die er helemaal nooit voor uitkwamen, zelfs niet onder collega's. Men vond dat wat hypocriet: een relatie hebben maar altijd apart eten, altijd individueel het huis uit...

Natuurlijk doet iedereen in zijn privé-leven wat hij wil. Ze moesten en moeten daarmee niet naar buiten komen. Dat is hun goed recht. Vandaag nog zal ik er met sommigen nooit over spreken. Zij zeggen niks, en dan hoeft dat voor mij ook niet. Ik zal er dan nooit een woord over zeggen, nooit naar vragen of op een of andere manier een allusie op maken. Je hebt natuurlijk demonstratieve en discrete types. Ik heb altijd met de twee te maken gehad en dat respecteer ik.

Hoofdrolspelers Jo Leemans en Will Ferdy bij de voorstelling van de kortfilm 'My donna'. (foto Will Ferdy)

Dat onderscheid was er ook bij mijn studenten, toen ik les gaf aan de Studio Herman Teirlinck. Aan de ene kant had je er die ermee worstelden, die vonden dat ze zo niet konden zijn. Aan de andere kant had je ook een student die op een mooie dag naar de directeur is gegaan omdat hij het niet meer kon houden: 'Ik moet het komen zeggen. Ik ben homo.' Waarop de directeur antwoordde: 'Als je maar goed leert, dat is het bijzonderste.' Daar moesten we eigenlijk allemaal wat mee lachen. Want iedereen wist dat al lang. Aan hem kon je dat zien, kon je dat horen als hij sprak, kon je dat voelen."

w i l l f e r d y

"De publieke coming out van Will Ferdy op TV, eind 1970, heb ik niet gezien. Van 1973 tot 1989 heb ik in Spanje gewoond, en ook voordien zat ik er al vaak. Natuurlijk hoorde ik daarvan, en dan heb ik me toch afgevraagd of dat echt moest, of dat wel echt nodig was. Ik veronderstel dat hij een grote behoefte had om daarmee naar buiten te komen, dat hij het moest zeggen omdat het al lang genoeg had geduurd, dat het zijn frustratie was die naar buiten moest. Maar ik heb het hem nooit gevraagd. Wij moesten daar niet over spreken. Dat hoefde niet.

Ik heb het programma nooit gezien, maar ik kan mij voorstellen dat hij dat heel sereen heeft gezegd. En hij heeft daar wel wat moeilijkheden mee gehad, omdat hij op professioneel vlak in een dipje zat en het werk na zijn coming out niet direct weer in een stijgende lijn zat. Dat heeft toch een tijdje geduurd. Maar hij is altijd geapprecieerd geweest door zijn werk, en dat was belangrijk, want hij doet dat goed. Hij is echt een zalige man en een ongeleeflijke collega om mee te werken.

Toen ik in het begin van de jaren '90 op Radio 1 een programma presenteerde waarvoor de luisteraars nummers konden aanvragen, kreeg ik ook heel wat verzoekjes van homo's. Zij vertrouwden me in hun brieven veel toe, waarover ik natuurlijk niks mocht zeggen op antenne. Dikwijls leefden zij nog met hun moeder. Opmerkelijk was ook dat zij meestal heel oude nummers vroegen. Zij zouden geen nummer hebben gevraagd uit de tijd dat hun moeder al wat ouder was. Nee, die nummers dateerden van toen hun moeder heel jong was. En ooit heeft er eens één zijn brief ondertekend als: 'vanwege het meisje dat ik niet ben'."

y a s m i n e e n f e l i c e

"Yasmine was een heel toffe vrouw, die graag mensen rond zich had die lachten en een beetje mee konden doen. Maar eigenlijk heb ik haar nooit echt van heel nabij gekend: we zagen mekaar, vroegen hoe het was, en dat was alles. Met Felice was ik dan weer wel goed bevriend. Maar ook hij sprak trouwens nooit over zijn vriend. Ik wist zelfs niet dat hij een vaste vriend had. Dat was iets van: 'Ik ben wie ik ben, en mijn huishouden gaat niemand iets aan.' Hij koos voor het publieke leven, maar zijn partner niet noodzakelijk ook. Er zijn collega's waarvan je de vriend nooit ziet, en dat was bij Dré het geval.

Sowieso was Felice een schat van een man, heel charismatisch. Hij gaf veel liefde en was heel lichamelijk: hij moest je eens kunnen vastpakken. Tevens een heel spontane, exuberante en dynamische persoon, die overal invloeg. Ik heb hem ooit gezegd dat hij nog eens dood zou vallen op de scène. En het heeft niet veel gescheeld. Je kon het verwachten, maar daar denk je niet aan. En dus schrik je als het uiteindelijk toch gebeurt."

Bart Hellinck

voorwerpen

In vorige nummers van deze nieuwsbrief is al dikwijls verwezen naar archiefbestanden die het Fonds Suzan Daniel overgedragen kreeg of waarvan de inventaris was afgewerkt. Ook de uitgebreide affichecollectie, de reeks boeken en tijdschriften, en de klassennoten van 'los materiaal' (folders, flyers, pamfletten...) zijn in het verleden al aan bod gekomen. Deze keer is het de beurt aan de voorwerpen. Want het Fonds verzamelt en beheert beslist niet louter papieren (of digitale) stukken.

Het meest omvangrijke en zware voorwerp, tevens een heel breekbaar stuk, is de lichtbak van het vroegere homocafé 'Metro', gesitueerd vlakbij het Gentse Sint-Pietersstation. Heel wat kleiner zijn de tientallen badges en pins, stylo's en potloden, sleutelhangers, aanstekers en luciferdoosjes, flessenopeners, drankjetons... Ook textiel (en leer) vindt de weg naar het Fonds: vlaggen (EuroGames 2007 Antwerpen), T-shirts, maar eveneens de uitrusting van de Belgische delegatie bij internationale sportevenementen zoals Gay Games of Outgames. Allerhande condoomverpakkingen en ander aidspreventiemateriaal mogen evenmin onvermeld blijven, net zoals LP's, films, video's, dvd's, geluidsopnames en heel uiteenlopende gadgets die als promotiemateriaal of als een element van fundraising hebben gefungeerd. Elk van deze types voorwerpen vereist specifieke bewaaromstandigheden. T-shirts worden bijvoorbeeld uitgevlakt bewaard in stof- en zuurvrij dozen. Om veiligheidsredenen worden aanstekers dan weer eerst helemaal opgebruikt.

Een greep uit onze collectie voorwerpen.

annonce

Pas ce soir Chéri(e)? Pratiques et représentations des sexualités (19e-20e siècles)

Nous sommes convaincus que votre sexualité a une histoire! L'exposition "Pas ce soir, chéri(e)?" va entreprendre de vous le démontrer. Elle s'attachera à saisir les mutations des représentations mais aussi des pratiques de la sexualité tout au long des 19e et 20e siècles, en Europe occidentale, et spécialement en Belgique.

Elle permettra ainsi de questionner la réalité et l'intensité de la révolution sexuelle qui se serait produite dans les années 1960. Les historiens des sexualités insistent de plus en plus sur l'impérieuse nécessité de construire des réflexions où les questions de genre, de classe et de race interagissent, l'exposition aura pour ambition de mettre en lumière les enjeux très diversifiés des régulations de la sexualité. Elle s'appuiera sur les travaux d'historiens, d'artistes, d'anthropologues, de sociologues, de politologues, d'économistes, de juristes, de criminologues, pour questionner des idées reçues et dégager le rythme des évolutions. Elle évaluera l'impact et les conséquences des mouvements les plus souvent associés à la libération sexuelle, tels le féminisme et la lutte pour le contrôle des naissances ou les mouvements gays et lesbiens.

Alors qu'elle est associée à l'intimité, la sexualité est un enjeu de politique publique. Même si elle se joue entre deux individus, elle est associée, parfois de façon fantasmée, à des questions éminemment sociales: l'identité, la reproduction, la santé, la moralité, la mort... Les instances de régulation sont nombreuses et entrent dans des interactions complexes. Il suffit de penser au rôle de l'église, de l'école ou de l'armée, aux interventions de la médecine ou du droit, aux apports de la psychologie ou de la psychiatrie, aux discours des médias. Et à la multitude des acteurs et des professions qui interviennent dans le domaine de la sexualité: médecins, conseillers conjugaux, sages-femmes, sexologues, confesseurs, éducateurs, travailleurs sociaux, magistrats, prostitué(e)s...

Chacun à leur façon, tous s'intéressent à l'acte sexuel, dans l'espace public ou dans l'espace privé et tous participent à la définition des identités sexuelles. Or, qu'est-ce qu'un acte sexuel? Qu'est-ce que l'identité sexuelle? La difficulté de répondre à ces deux questions suffit à elle seule à justifier le travail de mise en perspective historique que l'exposition va mener.

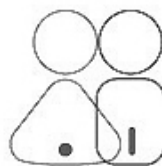

PLATE-FORME
NORMES GENRE ET SEXUALITÉS

La sexualité est à la fois l'objet de discours prolixes et l'espace de tous les silences. Les représentations qui en sont faites influent sur les pratiques, mais dans une mesure qu'il est souvent difficile de cerner, faute de sources. C'est un des enjeux les plus complexes pour les historiens qui sont souvent contraints d'étudier les discours sans atteindre les pratiques. Ce sera aussi un des défis de l'exposition. Il y en aura un autre: comme les discours ont le plus souvent porté sur des situations extrêmes ou marginales et se sont surtout attachés à traiter de ce qui était considéré comme "déviant", la "norme" est extrêmement mal connue. Ainsi l'hétérosexualité conjugale – la sexualité consentante entre deux adultes, de sexes différents, engagés dans les liens du mariage – a relevé pendant tellement longtemps de l'évidence qu'on ignore presque tout de sa réalité quotidienne.

L'exposition s'intéressera aux sexualités en essayant de questionner plus avant l'hétérosexualité. Elle visera à mettre en lumière ce qui a changé et pourquoi; quelles sont les valeurs associées à la sexualité et comment elles se sont transformées; comment on parle de la sexualité, où et à qui; quels sont les lieux de la sexualité et comment ils s'articulent.

Le tout dans une perspective qui mobilisera activement la question du genre: la sexualité des hommes et des femmes n'a fait pas l'objet des mêmes discours et des mêmes représentations; elle n'a pas fait, durant très longtemps, l'objet des mêmes apprentissages et des mêmes contrôles, ne s'est pas jouée dans les mêmes espaces, n'a pas connu les mêmes rythmes de changement ni les mêmes moments de "libération". Le parcours de l'exposition révélera les enjeux de ces différences et leurs inflexions.

L'exposition "Pas ce soir chéri(e)?" est soutenue par l'Université Libre de Bruxelles, dans le cadre de son 175e Anniversaire.

du 21 janvier au 30 mai 2010 dans le Grand Hall de l'Université Libre de Bruxelles, Campus du Solbosch, 50 Avenue F. Roosevelt, 1050 Bruxelles

www.expopascesoir.be

naar af

2 0 1 0

Het meest in het oog springende wapenfeit van het voorbije jaar was ongetwijfeld de publicatie van het boek 'Oud is out', waaraan heel wat maanden voorbereiding zijn voorafgegaan. Ook volgend jaar gaan we op dat élan door, met minstens één publieksactiviteit naar aanleiding van dit boek.

Eveneens in het voorjaar zouden we graag opnieuw een soort van opendeurdag organiseren. Over beide evenementen mag u tijdig meer informatie verwachten op onze website: www.fondssuzandaniel.be. De leden van het Fonds worden zoals steeds schriftelijk verwittigd.

Van januari tot mei zullen dan weer een aantal stukken uit onze collectie te zien zijn op de tentoonstelling 'Pas ce soir Chéri(e)?', waarover u hiernaast alle informatie kunt vinden.

Daarnaast blijven we vanzelfsprekend actief op onze klassieke terreinen, met de zoektocht naar nieuwe archieven en de verdere ontsluiting van onze collectie. Dan zal wellicht ook worden gestart met de overdracht van het omvangrijke archief van zanger-acteur Koen Crucke en echtgenoot-manager Jan Gheysens.

Over dit alles leest u beslist meer in het volgende nummer van deze nieuwsbrief.

h e l p

Het Fonds kan steeds bijkomende medewerk(st)ers gebruiken. Wil u meewerken aan het ontsluiten van onze collectie? Wil u helpen bij het archiveren van websites? Of fuit u gewoon graag? Voor elk van u hebben we wel een taak klaarliggen...

Het Fonds financieel steunen kan natuurlijk ook! Bijvoorbeeld door lid te worden. Op die manier wordt u steeds op de hoogte gehouden van onze werking. Meer informatie vindt u op pagina 2.

à s a u v e r

Il y a encore beaucoup de matériel qui doit être sauvé. Aidez-nous. Vous avez du matériel concernant l'homosexualité ou le lesbianisme (brochures, affiches, périodiques, photos, lettres,...) et vous désirez vous en débarrasser? Ou de le mettre en valeur en nous le léguant? N'hésitez pas, contactez-nous.

r e d d i n g s b o e i

Het Fonds Suzan Daniel heeft al heel wat kunnen redden. Toch blijft het een peulenschil in vergelijking met de massa materiaal waarin het Fonds is geïnteresseerd. Materiaal dat er thuishoort. Materiaal dat het meer dan waard is bewaard te blijven. Gooi dus a.u.b. voortaan niks meer zomaar weg. Geef ons eerst een seintje.

3	editoriaal
4	oud is out
7	barrières voor de liefde
10	john vincke (1956-2009)
17	de exhibitionist 2
19	ernest glinne (1931-2009)
20	mémoires
24	acquisitions
26	onder artiesten
29	voorwerpen
30	annonce

"De journalist Eilert Meeter noteerde dat een zekere Petrus Jansen op een dag 'innig' werd gekust door een hijgende Willem en eind jaren twintig circuleerden onder diplomaten geruchten over een dubieuze relatie die de prins had aangeknoopt met een knappe, elegante dandy, Pereira genaamd. Volgens de Russische gezant Gourrieff maakte de prins van Oranje met hem arm in arm lange wandelingen in de velden rond Brussel, hield hij intieme dinertjes met hem in zijn paleis en betaalde hij zijn kleding. (...)

De prins had voor deze 'dandy' een ongelimiteerd krediet geopend bij een klee- en schoenmaker en verstrekke hem een pasje waarmee hij altijd het paleis in kon.

over de biseksuele kroonprins Willem, vanaf 1840 de Nederlandse koning Willem II, die voor de Belgische onafhankelijkheid doorgaans in Brussel resideerde

uit: Hermans Dorine en Hooghiemstra Daniela. 'Voor de troon wordt men niet ongestraft geboren.' Ooggetuigen van de koningen van Nederland, 1813-1890. Amsterdam, Bert Bakker, 2008, pp.101-103.

Souix
Uit: La Gauche (16.03.1978), p.12.

english digest

About 15 years ago, Ann David and Mips Meyntjens interviewed some 20 elderly lesbian and bisexual women. Only recently these talks resulted in a book, published by the Fonds Suzan Daniel. This issue contains an interview with the two initiators of this project.

Hans Soetaert comments upon an exhibition he visited this year: 'Gay Icons' in the National Portrait Gallery (London).

Omar Van Hoeylandt discusses the work of two authors, who almost have been forgotten: Geert Grub and Marc Lanval. As from the 1920s, they introduced sexology in Belgium as a science. They advocated the development of a neutral sexual science that would study the sexual behavior as it was in reality and not how it appeared to be according to moral rules.

At the end of May sociologist John Vincke has passed away. From the second half of the 1980s, he was closely involved in the fight against HIV/AIDS. His innovative research projects resulted in a more objective knowledge about the lives of gays and lesbians in Flanders. We publish an extensive interview with him dating from 2006, when he looked back upon 25 years of AIDS prevention.

A few months later former socialist politician Ernest Glinne has died. In 1977 he submitted the first bill to abolish the discriminatory section 372bis of the Penal Code. (This section defined a higher age of consent for same-sex relationships, and was finally abolished in 1985.).

The deaths of the lesbian singer Yasmine and gay television presenter Felice led to interviewing singer Jo Leemans (°1927) who, in the 1960s, was called the Flemish Doris Day. She reflects on how artists used to cope with homosexuality in those years.

FONDS

suzan daniel

homo/lesbisch archief en documentatiecentrum

archive et centre de documentation homo/lesbien

we verzamelen alles ... bel, schrijf of mail ons
nous rassemblons tout ... n'hésitez pas à nous contacter

postbus/boîte postale 569 B-9000 Gent 1 / Gand 1

suzan.daniel@skynet.be / www.fondssuzandaniel.be

09-223.63.74 (Anne) 09-223.58.79 (Bart)

rek. nr./n° de compte 068-2150156-81